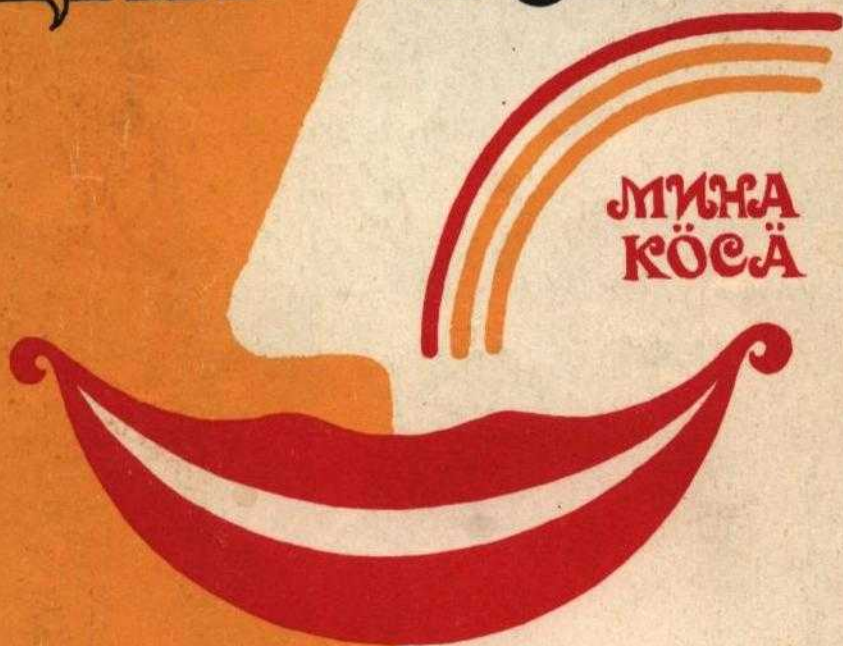

РҮЛҮМ СЕМӐӐ

ДИЙЛ РҮНА

МИНА
КОСА

Мина КӦСӐ

ГӦЛӦМСЕМАӐ – ДИЙЛ ГӦНАА

УЛЫБАТЬСЯ – НЕ ГРЕХ

S. S. Amoflye
a'rovan bitin irekten,
dosluu isin

Amoflye 30.07.1998

A. Amoflye

АРХИВ
СТЕПАНА КУРОГЛО

1996 г.

ШАКА, ШАКА ХЕМ ДА ДИЙЛ

САГАУЗИН
НИЦ САГАУЗИН

3 мм. М.В. МАРУНЕВИЧ

х х х

Бир жўмбўш, ики жўмбўш –
Качарак о гўн гечмиш,
Кызармыш хем да кефин,
Ани сѝн пек диннендин.

х х х

Биз севериз шакайы,
Нижа сарп о Докайы,
Ангысы гўлмаа дейни
Олдўрер кендисини.

х х х

Шака, шака – бир тепа,
Оннар – чўшма ий кѝфа;
Ураан сеси саклыдан,
Солаар ким несой инсан.

ДИК ПАТУЛАР

Ики дик пату чекишмиш,
Иш кавгайа артык чыкмыш.
Да кавганын ортасында,
Шу диклиин койусунда.

Тўрлў ажы да лафларда
Бир дережиин кенарында
Бу патулар дартышмышлар,
Чиркин бир дўўш йапмышлар.

Дик патулар чок түү йолмуш,
Кафалары ал кан олмуш.
Казлар са баарармыш пек,
Сансын гидәрмиш женк!

Да некадар савашмышлар,
Ки патулары айыртмаа
Хем оннары баарыштырмаа –
Хич патулар бракылмазышлар!

Да кесилер оннар өлӱ,
Ки икиси да – паат ерӱ!
Казлар баарэр, гүлүш копэр,
Ани ики ахмак дүүшер...

х х х

Гӱзеллик, гӱзеллик –
Гӱзүна илинник.
Ама жан иллинни
Ийликтӱн чекедер,
О хошлээр кефини,
Генчледер гүдени.

х х х

Хер бош каап
не пек ӱтӱрмиш,
хер бош башак
ӱӱсек калкармыш,
хер бош та лаф
ӱлү дуармыш.

х х х

Кавганын чекетмеси колай,
Ама дургунмасы – вай-вай!

ЕШЕК КАЛМЫШ

Тер-су ичиндӱ калынжак
Ешек ишлемиш быкыннжак:
О сӱ ташымыш ики дӱредӱн –
Айкырыдан, бир чайыр ичиндӱн –
Ууленадӱн илк дӱредӱн обӱрӱнӱ,
Сора са – икинжисиндӱн илк олана.
Ама иши боша гитмиш
Да хатырсыз ешек калмыш.

х х х

Биз севериз маанайы
(Кӱр олсун о хардейли),
Ама салт башкасына
Ангысы хазырланма.

х х х

Ким сынашык
гезмӱӱ бурук,
гелер она,
ки йок
уз йол
бу дӱннедӱ.

х х х

Нижӱ анасы,
ӱлӱ данасы –
деер лаф евелки,
ама о ескимеди.

ХЕРЕРСИ ОЛДУ ФИСТАН...

Йалабык гӧзлӱ Митран
Дӱн гиймишти бир фистан.
Нӧндан-нерейи кӧпеклӧр
Ону чабук сардылар:

Насыл бу бӧлӧ олсун –
Быйыклы фистан гийсин?! –
Хем да дийл сыралардан,
Ама жижи-мижилердӧн!

Бирда кӧпеклӧр ону
Фистандан кескин тутту:
Нечин о гиймиш фистан,
Коскожайкан бир адам?!

Херерси олду фистан,
Хем да пек коркту Митран
Да деди, чок баарарак,
Ани оймуш бӱӱк ахмак...

х х х

Ачан йымырта
тауу уӱредер –
билӧсин: орада
ишлӧр долашӧр!

х х х

Вар кимиси ӧлӧ,
гирер ичинӧ:
кӧр рааметлийи
сӧллеттирежек,
унсуз евдӧн
хамуру алажӧк!

Ешәрмиш, хеп ешәрмиш бир Домуз,
 Ки топламаа йаалан, сатмаа, кудуз.
 Ешә-ешә о таа пек кызышәр,
 Ама калаа теездә кәктәк копәр...

ПАТКАН

Трибунайа Паткан пинер,
 Патканжа бир сефер бакәр
 Да калдырәр о куйрууну
 Хем сувазлээр буазыны.
 Каавилетсин сесини дейни –
 Тез галстуйну болландырәр,
 Сеслийжиләр шашсын дейни –
 Енсесини о узадәр,
 Чок „бүүк“ ки гөрүнсүн дейни –
 Гөзлүклерини ерлештирер.
 Бир сес чабук курәр,
 Бүтүн о зал өтер:
 „Кафадарлар, пек прост ишләр
 Гидер биздә,
 Хич йок файда,
 Сөлеерим бән,
 Чыкынжа кендимбән;
 Бөлә бән дайанамайжам,
 Хепсинизи фалайажам!“
 Пек баармактан копәр сеси,
 Бүүк үфкедән тутушәр кендиси,
 Туз-буз гөзлүклери оләр,
 Куйруу да дүүнүклү каләр...
 Ачан гелер кендисинә, –
 Мотан калмыш салт онүндә...

БОШААЗЛЫ

Бошаазлы Тани
Лафедирдир, мали! –
Не ётер сеси
Бош казан гиби.

Маалейи б'т'н
О ахмак етти,
Ани хер бир лаф
Салт ондаймыш сарп.

Бошаазлы Тани
Лафедирдир, мали! –
Ама шу ады
Бошаазлы калды...

ТИЛКИ ХЕМ ОНУН КУЙРУУ

Бир тилки, нижа тилки,
Пек сев'рмиш ишлерни –
Ани пек о алдадэр,
Д'ннейи ахмак едер.

– Айнада, – демиш, – бакмаа
Дийлдир, дийлдир хич г'наа,
Куйрууму г'рийм ислаа:
О бензеер ми ширетлаа?

Дайанамамыш куйруу,
Да демиш ачык-доору:
– Гечма с'н хич он'м'у,
Кайбедирсин дерини!..

ДИЛЕНЖИ КОНУШУ

Бир диленжи диленжийа
Сымарламыш йапсын бола:
Баксын ислаа-ислаа,
Ангы жоплеринда
Булажак таа чок пара.

– Бән дийлим, дийлим хич ахмак, –
Демиш икинжиси йалпак: –
Олайды еер пара сенда,
Узатмайжан ел соакта...

ШУПА

Шупа шупеи донадэр,
Шупа шупеи кырладэр.
Бири деер: „Бола салт доору!“
Обуру са: „Йоктур олдуу!“

Шупа шупеи пек чокгорер
Хем да салт арка-аркайа йатэр!..

ХЕМ ТАМАХ ХЕМ ДА АХМАК

Бир бүүк тамах
Хем да ахмак
Демиш: „Олса солуу
Сатмаа паалы-паалы!“

О сатмыш солуу, сатмыш,
Бирда солуксуз калмыш...

ЙАНЧУНУН ЕВЛЕНМЕСИ

Нижа́ Йанчу евленди,
Саде бир киши билди –
Хепсинда́н даанык аазлы, –
Долдурду күйү́ хызлы,
Ани Йанчу евленер,
Санда какуйу алэр,
Кырк йашы ангыснын
Дийл чоктан геерда́ калды.
Да инсан, күчүү́-бүүйү́,
Хепсижий буну билди,
Ани о гүва́ олэр,
Сандайы гелин алэр.
Кимиси кóтуледи,
Кимиси да мететти –
Шу бо́ла́дир бу дўнна,
Хепси дийл бир олчўда́:
Беш пармак та, кардашлар,
Елинда́ хеп бүүдўла́р,
Ама хич бензешмезла́р,
Сансын дийлдир бир кандан!..
Ким со́ла́арса – со́лесин,
Ким иста́арса – ко десин,
Ама Йанчу евленди,
Сандайлан о еш олду!
Не пек шен гезер оннар,
Енида́н ми дууудулар?
Йашлара кысмет бакмаз,
Севда́йа каршы дурмаз...

АЛАТЛА ГҮЛМА́А, ИНСАН!

Вани, Вани, шакажы,
Бакышындыр йакыжы,
Ама не датлы лафын,
Са́н артис артык олдун.

Нáндан да шакан сызэр,
Инсаны чабук топлээр –
Нижá бал куваннары
Хем мейва ушаклары,

Оса хер шакан сенин –
Парчасыдыр ўреенин,
Ангысы чóшмá гйби
Жаннары сериннедир?..

Ама нечин бакышын
Йакажы, сóлá, калсын? –
Ани хепси ий билсин,
Ки лафын хализ кескин!..

Вани, Вани, шакажы,
Кимси деер: – Бу йаланжы!
Бакма сáн шу бет ааза,
Чок аннат гагауза,

Ани о гўлсўн дерин,
Омўрў севсин кескин,
Зерá одур кысадан –
Алатла гўлмáá, инсан!..

ЖУМБУШЧҮ ВАНІ-
МЕТІННІ АРКАДАШ

ЖҮМБҮШЧҮ ВАНИНИН ТҮРКҮСҮ

Маалемиздэн бирисинэ деерлэр Жүмбүшчү Вани. Оладир о – жүмбүшчү, шакажы, шенникчи. Нижа о лаф – күчүк Хожалардан биридир. Онун лафлары дүртерлэр-саплээр кими-са да таа чок онуштан демишлэр Жүмбүшчү Вани она.

Йа сесиргенелим онун биркач жүмбүшлеринэ. Гидер о карысынан дүүнэ бир комшу күйүндэн. Да, нижа гечер гагаузда, она да гелмиш сыра түркү чалсын саадыжа дейни. Дөкөрлэр она ички. О са сблемиш, ани бежермеер түркү чалмаа.

– Сэн не, истемеерсин саадыжы мы шеннендирмаа-саймаа? – биркач сыра хызлы-хызлы сорэр она филжан сүрүжүр.

– Бежермеерим, – генэ жувапламыш Вани.

– Чал не билерсин! – сертленмиш филжан суружу. Бүйүрэр Вани ичкийи. Нэпсын о? Хепси бакармышлар она! Карысы са кенди-кендина даармиш:

– Йок нижа о бир-бишей „йымыртламасын“!..

Бирда чыкэр бир сес Ванинин аазындан:

– Гиттим, гиттим бэн да дерин суйа етиштим... Да сусэр, нижа муту.

Филжан сүрэн, гулерак, баармыш:

– Таа илери, ба! Таа илери, ба!

– Не истеерсин бэн буулайым мы? – сормуш она Вани. – Бэн билмеерим үзмээ..

Дүүнжүлэр хепси гүлүмсеер – саймышлар, ани Ванинин битки лафлары түркүйү да гечтилэр. Бөлежэ Жүмбүшчү Вани кендини үзэ чыкарэр, куртулэр...

Карысы са бакармыш она узун-узун да дүшүнмүш кенди-кендина:

– Бэн не дадийдим, ани о бир-бишей...

АННААР АДАМ

Жүмбүшчү Ванилерин евин ичиндэ жүмбүш, шака май битмээмиш. Шүкүр, ани карысы да, Чанка, оннарда пай алармыш.

Бир керэ Чанка, ачан гөрер, ани кожасы үүсек-үүсек лафедер, демиш она:

– Вани бе, кору кендини иштэн. Ама ишэ гидарсин – гүмүш ева лаазым гетирасин.

– Ислаа, – жувапламыш кожасы, – коруйажам, ама дийл саде колхозун ишлериндә, ама евдә да.

– Э-хе-хе-хе! – узадэр хем калдырэр сенсини карысы, – сән озаман евдә аач дууражан.

– Дийл, мари, – илерлетмиш кожасы – лафаны, – бән евдә ишимә ий бакажам, ама ток гезежәм.

Карысы бакэр она кысадан да деер:

– Аннаар адамсын...

„САРМАЛАРЫН ПИЛИЧ ЧЫКТЫ...“

Ах, бу дүннедә саде не йапмаздыр инсан!..

Йа сеслайн, не аннатты бана Жўмбўшчў Вани. Чўнкў, онун шакажы, жўмбўшчў лафлары битмәздирләр. О хем аннатты, хем да гўлдў – биткидә май-май тыканажыйды гўлўшўндан...

Нечин ми? Сеслайн биткийадан!..

Оннарые маалесиндә бир адам, Дингил, икидә-бирдә севәрмиш дерин ичкийн калдырмаа. Калдырдыйнан да – ону йа гетирәрмишләр, йа кендиси сўрўнерәк-сўрўнерәк етишармиш евә.

Гидер о бир сыра достуна узак мааледән. Да ойланэр орада. Хич аннашылмамыш, нижә каранник та тутмуш Дингили достунда, зерә оннар алданырмышлар долу филжаннарлан еллериндә...

Карысы са Дингилин бекләәрмиш кожасыны евдә. Хазырламыш инсан манжайы. Пиширмиш сарма да, чўнкў кожасы пек сармыжыймыш.

– Оф, не олду о бизим Дингиллән, наши о генә йапты? – гезди еринда дәәрмиш карысы. Чыкэр о биркач сыра токатларын йанына – баксын таа гелмеер ми кожасы. О са хеп йокмуш. Дойурэр инсан ушақларыны да йаттырэр оннары уйусуннар. Кенди о бишей имемиш, хеп беклемиш гелсин кожасы да барабар софрайа отурсуннар. Ама аач карнына некадар вар колайы дурасын? Хызлы-хызлы ийер о биркач быка да йан гелер кары: артык пек геч олмушту...

Геженин бир вақыды Дингил етишер евинә. Ама ўзў-гөзў батакмыш, зерә илкйаз заманы булунурмуш таман. Зар-зор гирер о ичери. Карысы калкмыш та савашмыш йаксын лампайы.

– Дийл ләазым бана шафк! – калын сеслән баармыш кожасы. – Бана олсун имә-ә-ә, – узатмыш о таа бир сыра сесини.

– Бән ийежәм хызлыдан.

– Вар, вар не имää, – жувапламыш карысы уйку семеси. – Та́ соба ўстўндá булунэр сенин севдий сармаларын.

– Бáн булажам оннары каранькта да, – демиш Дингил.

Да гиришер сарма аарамаа. Собанын са ўстўндá, бир калпак ичиндá, карысы хенез чыкан пиличлери коймуш. Илишер Дингилин елиná о калпак. Сокэр елини калпаан ичинá. Алэр нашей-са елиná...

– Таа сыжак сармалар, – дўшўнмўш о кенди-кендинá. – Йа дадайым бáн бизим карынын анылмыш сармаларындан. Ачан далэр – чекет баармаа завалы пиличчик. Ишиттийнáн пилич сесини, карысы Дингилин фырлайы вермиш дўшектáн.

– Сенин сармаларын пилич чыкажэк, мари! – баармыш Дингил карысына.

Ачан йакэр карысы лампайы, осаат хайырсызлыгы олмуш.

– Боже-е-е! – демиш о, – не олэр биздá генá...

Та́, гóрдўнўз мў, бу случайы да Жўмбўшчў Вани качырمامыш...

„БЕКИМ АКЫЛЛАНАРСЫН...”

Жўмбўшчў Ванинин комшусу Танас бўўк достлук тутармыш ичкийлáн. Ани ичáрмиш – ко ичин, ама сора дийл саде аазынын дадыны бозсун, ама еллерини да узадармыш карысына. Бир сыра о аалашмыш Жўмбўшчў Ванийа да: бакалым не дейжек, не фикир вережек завалы карыжаа.

– Йа сóлá она, – демиш Вани, – ки сарфош олдуьнан чыксын сокаа да аалеми орада дўўсун.

Дўшўнер Танасын карысы, дўшўнер да ертеси гўнў, бакып биркач сыра чўрўклеринá, сóлеер сарфош кожасына, ани о букадар дўўшчу адам, ко гитсин сокаа ла аалеминнан да дуушсун.

Кожасы бурэр дудакларыны да сорэр карысына:

– Сáн не, ахмак мы бени сайэрсин, ки бáн сокаа чыкйым да дўўсўннáр бени орада нижá хасыры?..

– Беким акылланажан, – жувапламыш карысы.

– Лобуттан „акылланса” инсан, сáн шиндáадан академик олажыйдын, – чабужак булэр жувап Танас.

Бир вакыттан сора булушэр Танасын карысы сокакта Жўмбўшчў Ванийлáн да аннадэр она, не демиш кожасы онун теклиф лафларына.

– Брак ону, – демиш Жўмбўшчў Вани, – бобасы да бблежáйди...

„ЙАКШЫ МЫ?..”

Бир сабаа булушэрым б́ан Ж́умб́ушч́у Ванийл́ан ќуй́ун ортасында. О бана ѓор́унд́у ќус́ул́у.

– Не булутлу дурэрсын, ба? – сордум б́ан она.

– Санэрсын йок ней́а ми? – соруш койду о бана. – Та́ авшам карымнан атыштым...

– С́ан ми??!! – шаш-беш сордум б́ан она.

– Б́ан, б́ан, Ж́умб́ушч́у Вани, буну йаптым, – деди о бана. Да аннаты, нечин о атышмыш кенди чичек карысыннан, ангысы май калмаздыр шакасыз. Ванинин лафындан аннадым, ани карысы демиш она, ки дийл саде лафлан ону севиндирсин, ама таа чок паражык ишт́а казансын, зер́а бир долу ичер ушаклан шейтан талоннарлан хем бошичли купоннарлан бакынмаа пек зор олду: ушаклары хем кендимизи л́а́а́зым хем дойурмаа, хем да гийдирм́а́а.

– Билерсин, деди Ж́умб́ушч́у Вани бана, – бу лафлары карымын б́ут́ун геж́а бени раата бракмадылар. Ах, о кудуражэк талоннар хем купоннар!

– Зор олду йашамаа, – жувапладым б́ан она, – ама ж́умб́ушч́уй́а йарашмаздыр булутлу дурмаа!

– О́ла, вар доорлуун, – деди о бана, – да башлады еннерини сувамаа.

– Ней́а гелер бу ен суваман, ба? – сордум б́ан она.

– Истеерим дилим гиби ишлерим да кескин олсун да таа чок ѓум́уш ева́ гетирийм ишт́ан, – кескин-кескин деди о бана. – Бакалым, башака маана булажэк мы бана беним о сасарка карыжыым?

– Йакшы мы? – биткид́а данышты Ж́умб́ушч́у Вани бана.

– Йакшы! – б́ут́ун ўрекл́ан дедим б́ан она.

БААШЫШ „ЕНИ” ЃУВЕЙ́А

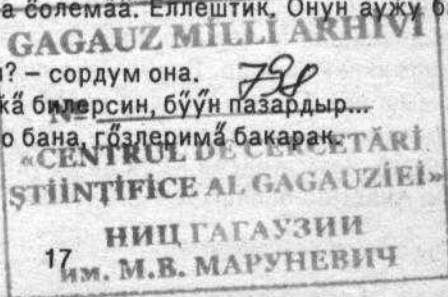
Булүшэрым б́ан бир пазар ѓун́у сабааленд́ан Ж́умб́ушч́у Ванийл́ан. О таа ирактан чекетти нашей-оа болома́а. Еллештик. Онун аужу бана сыжак гелди.

– С́ан пек хызлы мы о́р́уд́ун? – сордум она.

– Дийл, – деди о, – ама, ниж́а билерсин, б́у́ун пазардыр...

– Аннашылды мы? – сорду о бана, ѓозлерим́а бакарак.

Йакшы – бизимж́а: исла́а

- Аннашылды, - жувапладым б́ан.
  - Бир-бишей вар не аннадасын? - даныштым б́ан она.
  - Насыл олмасын?! - хем сорду, хем жуваплады о бана. - Бир иш б́ан ист́а́ардим таа чоктан сана аннатмаа, ама вакытлан бирт́урл́у́ уйдурамаздым. Б́у́н пазар, йок н́аны алатламаа...
  - Озаман б́уйур аулума, отуралым жевизин алтында жан лафа, - теклиф еттим б́ан она.
  - Хич лаф та йок, - деди Ж́умб́ушч́у Вани, - да вардык биз б́у́к жевиз алтындан скемнелер́а. Ерлешти о исл́а́а. Койду еллерини масанын у́ст́у́на. Бакты йукары жевизин алтындан да деди:
  - Хич гок та гор́унмеер. Караннык. Б́у́м́уш, брей!..
  - О́ла, о́ла, беенди ерини, - екледим б́ан онун лафларына, - кайыл олуп оннара.
  - Чекеделим? - сордум б́ан она.
  - Чекеделим, - жуваплады о бана йаваштан... - Ама илкт́ан истерим бир сужааз ичм́а́а.
  - Вар колай, вар, - дедим б́ан, - да хызлы-хызлы гиттим бузхане, ангысында йаз заманында чалышэрым булунсун ч́ошм́а́ с́уйу.
  - Не ќа́амил сужааз! - деди Вани, - да силди дудакларыны.
  - Насыл олмасын о ќа́амил, ачан ч́ошмед́андир, - дедим она.
  - Ама тутмушун ону бузханед́а, - деди бана Вани.
  - Беллики, - жувапладым она б́ан.
  - Б́у́к хайыржыдыр гагауз ч́ошмелеринн́ан, пынарларыннан, копрулериннан... - деди о бана. - Ама нечин-са битки вакытларда инсан башлады суулмаа бу хайырлыклардан...
  - Нечин-са, о́ла башлады олмаа, - кайыл олдум б́ан онун лафларына...
  - Йазык, хем пек йазык, ани б́о́ла олэр, - бираз хошнүтсуз деди Вани.
  - Чекеделим, - деди Ж́умб́ушч́у Вани, - да ачты аннатмасынын чувалын аазыны...
- Ни́ж́а гечер бу дуннед́а, евлендийн́ан генчлер́а савашэрлар чок баашыш йапмаа-верм́а́а. Бизим да ќуйд́ан бириси карарламыш гетирсин кендисин́а гелин ашры ќуйд́ан. Онда бу артык дордунжуймуш. Илкинкл́арл́ан о пек ааз йашамыш, зер́а таа генчмишл́ар хем сува фикиржиклиймишл́ар. Бирисини оннардан бизим олан, Тика, йолландырмыш ев́а Кишновдан, вар колайы дем́а́а, почтадан: йазэр она бир расписка да йоллээр инсаны ќуй́ум́уз́а, кайнна-кайнатайа. Инсан о́ла да йапэр. Ама о инсан кыса вакыттан сора кырламыш Тиканын евидан. Анасына-бобасына Тика демиш:

– Көркмайын, б́ан генá евленежáм, ама бу сыра алажам бир олмуш инсан, ангысынын ж́обу́ да долу олсун...

– Пы-ы-ы, бе Тика, ажаба доору му бу лафларын чыкажэклар? – ансыздан сормуш Тиканын анасы.

– Доору, доору, – демиш Тика. – Гóрежийниз, о бана бир да мотоцикла алажэк. Б́ан гезинийм онуннан, мале, – ушак гиби севинмиш Тика.

– Кáр б́ола́ ми олмуш лафлары генчлерин? – сордум б́ан Ж́умбу́ш-ч́у Ванийа.

– О́ла, зер, – деди о. – Ама чок кесма́ лафымы, зера́ шинди ачык-луйжам, нижа Тика гезина́рмиш мотоциклайлан...

Хализдáн чыкмыш, ани дóрдунж́ула́а Тика уурамыш долу жоплу́ бир кыза, ангысы артык бу́укуму́ш йаштан, онуштан казанмыш колхоз-да хайли пара.

Ама чыкмазмыш бирт́урлу́ кысмети. Та́ нечин о таа илк гóрүштá адамыш Тикайа мотоцикла, еер евлена́арса́ она.

Тика дайанамамыш. Несой-нижа йапмаа да мотоциклада гезин-ма́а некадар таа тез! Бу бетера о бекла́мемиш табеетчесина́ сыра да йапсыннар она, ки кожа олажэк.

– Бана мотоцикла олсун некадар таа тез! – демиш о у́усек сесла́н гелин олажыйна.

– Көркма, Тика, көркма, – сабаа ени мотоцикла олажэк сенин еллериндá, – усуллатмыш Тикайы гелин олажаа.

– Ама сáн бежерерсин ми онда гезинма́а? – сормуш гелин ола-жаа.

– Сáн не, мари, бени бишейá ми саймээрсин? – сормуш она Тика. – Айыйы да у́уредерла́р мотоциклада гезинма́а да б́ан ми онда гезина́мейжáм! Сени да гездирежáм!..

Ертеси ѓуну́ гетирерла́р мотоциклайы машинайлан Тикайа ева́. О тын ениймиш. Адыймыш „Минск“. Топлашэр комшулары Тиканын. Кутлээрлар ону. Бириси оннардан еникуну йаныбашындакысына демиш:

– Бу сыра урду тойу сопасыз: бак гелини гетирди – мотоциклай лан!..

– О́ла, о́ла, кардашым, – кайыл олду йаныбашындакысы. – Фикир-ли олмасын, ширет чыкажэк...

– Фикирли олмасын, деерсин, – еклемиш комшусу, – ч́ункум студент е, ирак ердá у́уренер..

Чабуклаа булэрлар бираз бензин хем йаа да чекеттирер баашышы Тиканын комшусу, ангысы ишла́армиш колхозда тракторжу, зере

Тиканын аннамасы техникадан йокмуш, нижа шаптан-шекерд'ан. Гелер сыра пинсин мотоциклайа Тика да, зере она аннатмыш хем г'остермиш, нижа кулланмаа мотоциклайы тракторжу комшусу.

Йаз заманымыш. Тоз к'уй сокакларында таа топааданмыш. Зарзор йолланэр еринд'ан Тика мотоциклайлан да ачан узакланэр бир елли метра, мамусу онун чаармыш гелинини.

– Йа бак, мари, б'ан не дедим, ани Тика к'а'амил кулланажэк мотоциклайы.

– Не исл'а'а гидер, – демиш гелин.

Ама биркач секундтан сора копушэр бир б'у'ук йаврушка гиби тоз сокаан орта еринд'а: Тика лумбурдамыш мотоциклайлан тоз ичин'а. Гидерл'ар качарак о тоз копушусуна Тиканын комшулары, анасы (аар-аар солуйарак) хем да гелин. Беллики, Тиканын г'озлери да тоз олмуш, саа йанаа хем колу сойулмушлар. О титир'армиш. Мотоциклайа да зарар олмуш, ама о аазмыш.

– Наши йаптын с'ан, оолум? – аалайарак сормуш Тикайа анасы.

– Коркмайын, коркмайын! – серт демиш Тика. – Б'ан бу кудуражыны таа ерлештиреж'ам! О чок терлейежэк бенд'а! Б'ан она г'остереж'ам, ани о бени биртаан д'у'ш'урмейжек!..

Калдыр'арлар инсаннар Тикайы хем мотоциклайы да д'онерл'ар геери, Тиканын аулун ичин'а. Йыкээрлар-паклээрлар Тикайы. Гелин она су д'ок'армиш. О биткид'а демиш:

– Алатлээрсын!

– Б'ан алатламайдым, с'ан олажыйдын мы беним елимд'а? – кам у'фкели сормуш Тика гелин'а.

Йа'алээрлар Тикайы зеленкайлан. О олмуш алажа гиби: бир йанаа – бир бенизд'а, об'ур йанаа – башка бенизд'а, хем коллары да хеп блаймиш лар...

– С'ан не узаттын лафы? – сордум б'ан Ж'умб'уш Ванийа.

– Б'ан нечин дедим сана, ани бу аннатмамы с'блейеж'ам сана хайлаклык вакытта, пазарда. – Ама, йалварэрым, алатлама, зер'а илери доору таа да мераклы ишл'ар йапмыш Тика бу ени мотоцикласыннан...

Йаваш-йаваш Тика чалымыни алмыш мотоциклайы кулланмаа. Ама бир иши хич беенм'азмиш: пек чок енсер „тутармышлар“ онун мотоцикласынын текерлеклери. Оннар пек быктырмышлар Тикайы.

– Наши йапмаа? – д'у'ш'унер Тика, – да зетл'амесин ону енсерл'ар к'уй сококларындан. Д'у'ш'унер, д'у'ш'унер да гирер фикир'а, ани камераларын ерин'а л'а'азым олажэк партал сыкыштырсын скатларын ичлен'а.

– Бакалым не йапажэклар енсерлар парталлара? – дээрмиш Тика кенди-кендиня. Насыл-нижа долдурэр о скатларыны мотоцикланы парталлан да карарлээр денемаа, несой гидежек мотоцикласы парталлан долу скатларлан. О чаарэр карысыны йанына да деер она:

– Йа бак та шинди беним аардыма – учажам нижа куршум! Шиндан сора йок коркум енсерлердан. Йолланэр о. Геня калкэр онун аардына чок тоз. Тика савашырмыш некадар таа хызлы гезинсин, ама скатлар башламышлар „туп-туп-туп“ сес калдырмаа.

– Кудурун сиз, кудурун! – бир фена сеслан баармыш оннара Тика. Бирдя скатларын бириси курбаа гиби йасылмыш-йайыылмыш.

– Бян сени та шинди ерлештирежам! – таа да пек баарынмыш Тика.

Долдурэр о ската таа да чок партал (алмыш о йанына геряа гиби партал). Да шинди йолланэр ева доору уфкели-уфкели. Басармыш газа некадар варсайды колайы. Скатларын тупуртусуна хич есап та алмазмыш. Ачан етишер ева, скатлардан тутун чыкармыш.

– Сан наши йаптын, геня, бре? – сормуш карысы Тикаяа аулун ичянда.

– Бян не дедийдим сизя, ани бу кудуражыны бян ерлештирежам! – уфкели демиш Тика.

– Пы-ы-ы, о таа ени, бре, – демиш карысы, – да капамыш аазыны.

– Ола да лаазым она! – баармыш Тика. – Бян да она пара сайма-дыйдым.

– Насыл саймадын, ачан бян ону алдым кенди паражыкларымнан? – кам кусул сормуш карысы.

– Сан не сайдын – оннар сенинди, – демиш Тика, – не илери доору казанажэз – икимиз сайажэз...

– Сан ададыйдын бени да мотоциклада гездирмаа е? – биткида сормуш Тикаяа карысы.

– Гездирежиймишим, гездирежиймишим, – башламыш соленмаа Тика. – Беним жаным бурнума гелмиш, о-да истеер шинди ону да гездираймишим.

– Гездирежам, ачан икимиз да сайажэз парайы ени мотоциклаяа, – битиртмиш лафыны Тика бу турлу...

Бян артык быктыйдым сеслемаа Жумбуш Ванийи. Да сордум она:

– Кысметли ми йашамыш Тика дордунжу карысыннан.

– Кысметли, – деди о, – кысметли. – Аллаа ушак та оннара вермиш. Пек бензаармишлар бобасына...

Биткида бян икрам еттим Жумбушчу Ванияа. О бакты узун-узун бана да деди:

– Булушажыйз таа, вар не аннатмаа...

ТЕРСИНА́ КИШИ

– Нанда́ гезерсин? – сордум ба́н бир гүн Жумбу́шчу́ Ванийа. – Са́н билерсин, ани ба́н дарсызырым сенсиз. Бир-бишей аннадажан мы, аркадамыш?

– Олур буну йаппаа, – деди о, – ама не иш ичин аннадайым, демедан, темайы ачыкла.

– Билерсин, – дедим ба́н аркадашыма, – кими сыра ишидерим, ани вармыш терсина́ кишилэр, ама аннайамэзырым ангыларына бо́ла деерлэр. – Йок му нижа́ бир орнек терсинелэр ичин гетирасин?

Нечин-са Жумбу́шчу́ Вани бурду дудааны. Бакты бана узун. Кашыды енесини (буну о чок сыра йапарды, ачан нечин-са́ лэзымды дүшүнсүн). Бакты бана таа бир керет узун, гүлүмседи, кыпты го́зуну да деди:

– Сесла́ гитсин, зера́ белли ани хализда́н дарсымышын порезен ичин. Да чекетти:

– Нижа́ гечер күйлерда́, йазын маллар хем кушлар чекилерлэр чайыра, го́зал отчааз оннары тааза́ пита гиби чекер орайы. Бир пазар гүнү чайыра чыкэрлар ики комшу баксыннар малларыны. Лаф лафтан, етишерлэр оннар койуннарын йанына.

– Не ка́амил хем усул маллардыр койуннар, – демиш бириси, Кости олан.

– О́ла, о́ла, – кайыл олмуш икинжиси, Пети олан.

– Ама нечин-са та айырылмыш оннарын арасындан бир койун, – демиш Кости олан, – йа бак таа нерейи йалныз гитмиш.

– Го́рдүн му? – сормуш о Пети олана.

– Са́н не, ба комшу?! – шаша-беш сормуш Пети олан. – Несой койун са́н го́рмүшүн: о каздыр, ба, йа бак таа исла́а!

– Са́н не, башладың сечемээ́ ми? – кам серт сормуш Кости олан.

– Йа бак са́н исла́а: кос-кожамити бийаз койун чекилмиш дерá бойуна.

– Йанылэрсын, – жувапламыш Пети олан.

– Ба́н добруйум! – үүсек сестá баармыш Кости олан.

– Наши йапалым да бакалым, ангымыз доору чыкажэк? – сормуш Кости олан, – сайып кендини доору.

– Ха гиделим онун йанына да белли олажэк, ангымыз доору чыкажэк, жувапламыш Пети олан.

Да йолланэр оннар дерá бойуна. Гидáркáн бир дáармиш „койун“, икинжиси да „каз“. Ама Кости оланын аазы капанмазмыш, сблейип: „койун“, „койун“...

– Етти артык о „койуннарыннан“, – сертлешмиш бираз Пети олан.

Ачан йаклашмышлар дерея, каз учер коркудан.

– Гóрдўн мў? – сормуш Пети олан, – шинди ким доору чыкты.

– Тá учту, ама о койун, – верилмáзмиш Кости олан...

Жўмбўшчў Вани бакты бана кысадан да сорду:

– Шинди аннадын мы, ани вар кишилáр бу дўннедá, нижá Кости олан. О дийл саде инат, ама бўўк терсинá!...

– Аннадым, аннадым! – ўўсек сестá бáн жувапададым хем да екедим: – Башыма дўшмесиннáр бóлелери.

– Бак та ач гóзлерини илери доору, – деди биткидá аркадашым.

– Ачажам, – кысадан жувапададым бáн, аар-аар солуйарак...

БИР МЕТИННИ ГЎНДА

Булүшэрым бáн Жўмбўшчў Ванийлáн бир пазар гўнў. О шенди. Бираз терлемишти, зерá отурмушту гўнешá каршы.

– Хош булуштук, – дедим бáн она.

– Хош булуштук, – жуваплады о да.

– Не динненермисин? – сордум бáн она.

– Нижá гóрерсин. гóзál хавайа севинерим, – деди о, – калкып ериндá. – Йок не бир лўзгержик, не да шаматажык!

– Таман лафа отурмаа дейни, – койдум бáн сбзўмў арайа.

– Булэрсын сáн незаман гелмáá, – деди аркадашым бана, – тек-лиф едип отуралым йаннашык. – Кáр дўшўмдá гóрдўйдўм сени бу гежá, ани булуштуйдук. Тá аслы чыкты...

– Óлá, блá, паалым, – дедим бáн она севинерáк. – Ама билáсин, ани вар сорушум да сана. Пек беенерим сенин жувапларыны, ўрáам чекилáр сана.

– Ислáá, – деди Жўмбўшчў Вани, – ама сáн пытырак чыкажан.

– Насыл бóлá: пытырак чыкажан? – сордум бáн она.

– Буну дийл зор аннамаа, – жуваплады аркадашым. – Пытырак деерлáр оннара, ангылары йапышэрлар бир-кимсея таа битирмейжá кенди ишини. Оннара деерлар йапышкан да. Санэрым, ани кўсмейжáн насаадыма.

– Кўсмáк ичин хич лаф та олмасын, – дедим бáн она.

– Ислаа озаман, – кайыл олду аркадашым. – Ама чекеделим бүүнкү конушмаммызы ондан, ани сән чыкаражан ұза, не йаптын о ўзера, ани зенгиннедасин хем гозелледасин ана дилини. Тутэрмысын аклында, ани ададыйдын бана буну йапмаа?

– Насыл тутмайым?! – шашывердим бән. – Та чекедежам сөлейишлердән: Да теклиф еттим она сеслесин ики сөлейиши, ангыларыны бән топладым ихтәр инсаннардан:

„Ким еркен калкэр, о узаа етишер“. „Ким йазын гөлгедә йатэр, о кышын аач гезер“.

– Не дерин фикирли сөлейишлери үүренмишин, – деди аркадашым. – Машаллаа!

– Шамар да дүүмейжән ми? – сиври лафларлан бән она сордум, сапыдып бакышымы бир тарафа.

– Ама таа нейлән зенгиннеттин ана дилини? – койду сорушуну о бана.

– Масалларлан хем түркүләрлән, – жувапладым бән, бираз кавардып кендими, – нижа йапыр класста үүренижи, ангысы ислаа хазырламыш урокларыны евдә.

– Мераклы ишлери ачыкладын, – илерлетти сөзүнү аркадашым. – Йа аннат, наши сән окудун хем үүрендин ангы түркүлери битки вакытларда?

– Жаным курбан! – бән кайыл олдум. – Масаллардан пек беендим „Пиркуйу“ хем „Калинай“. Не гозал дилдә дүзүлү оннар! Хем не фантазия вар оннарда, – дедим бән, дүшүнмейа гетирдип.

– Ола, зер, – кайыл олду Жүмбүшчү Вани. – Оннарда халкымызын фикир, дүшүнмеклери, дуйгулары хем да шыралы дили. Не каамил йаратмадыр оннар! Пек ислаа, ани окумушун бу паасыз масалларымызы. Гөрерим, ани лафында дурэрсин ана дилимизи хавезлән үүренмаа.

– Кабартма, кабартма букадар бени! – йалвардым бән аркадашым. – Йа сесла не түркүлери бән үүрендим малилердән бизим мааледән. Чалдым бан Жүмбүшчү Вания ески түркүлери: „Не алырсын, мале?“, „Гел, бе, чобан оол!“ хем „Кара бейгир ахырда“.

– Не паалы, жандан сыражыклар вар оннарда! – дедим бән, – йа таа бир сыра сесла оннары.

Илкинкисиндә:

„Не алырсын, мале,
Не сатырсын, мале,
Хем дүүн йапырсын?“

Икинжисиндә:

„Гел, бе, чобан оол, хей гиди, кардаш олалым!
Кардаш олалым, хей гиди, пара пайеделим!“

Үчүнжүсүндә:

„Кара бейгир ахырда,
Беним ұраам кахырда.
Кахыржымы билселәр,
Истедиймә верселәр!“

Кушку-кушку сеследи аркадашым да севинерәк еникуну деди: – Пек каамил ишә гиришмишин, илеридору ондан бракылмаасын! – Ко сүүнмесиннар бизим евелки түркүлермиз, бизим жан дуйгулармыз! Таа бир керә солеерим, ани гозал ишә гиришмишин, мыкайет ол, ани сенин аардына бу уурда гитсин башка кишиләр да.

Бан шүкүр еттим паалы адамымы доору лафлары ичин. Таа ий аннадым, ани деделермиздән калмыш бизә паасыз түркүләр.

– Та шинди бан аннадым, ани пытыраклыын дийл бошуна, – деди Жүмбүшчү Вани. – Бөлелери, ким чок чалышәр хем дайма сорәр, ий баша оннарын ишлери чыкәрлар. Пек гозал севиндирдин сан бени бүүн, нижә да бүүнкү хава!

О калкты аякча. Гүлүмседи. Узатты елини бана да деди:

– Гирдик ичери, бизим олан хазырламыштыр софрайы. Нижә гечер гагаузда, чекелим бирәр филжән шарап бүүнкү гун ичин.

Бан кайыл олдум гитмаа онун аардына. Гирдийнан ичери, карысы Чанка сорду:

– Не букадар ойландыныз, бе Вани? Сансын концерт йаптыныз дышарда!

– Чанка, Чанка, бөлә гүнү бан чок сыра аарайажам, – деди кожасы. – Йа дөкийм бан бирәр филжән шарап да алалым софранан не аллаа вердисайды.

Хич аннашылмады, нижә гечти вакыт. Етиштим бан ева шен-шен. Сөлейим доорусуну, ани лафчы олдуйдум герәа гиби... Не метинни чыкты бу гүн!..

„АНГЫЛАРЫНДАН?..”

Нижа билинер, Жумбүшчү Вани шакадан бир-бишей аннатмадан, йокмуш нижа йашасын. Ола сынаштырмыш о кендисини: наши-наши о лаазым солесин инсан арасында...

Бир сабаа гидериз онуннан барабар иша дору.

– Не олэр, Вани? – сордум она гүлерак.

– Хепси ислаа, – жуваплады о бана.

– Нейлан гүлдүрежан? – койдум бан она таа бир соруш.

– Вар не аннатмаа, – бакып ашаа деди о бана. Да гиришти аннатмаа.

– Бизим мааледд, чайыр бойунда, йашээр Ангыларындан Санди.

– Несой адтыр бу: Ангыларындан? – сордум бан она. – Биткидд аннайажан.

Түтэр Санди чок каз, бак дерд бойунда оннары колайдыр бакмаа: каза су варкан, о йашээр! Ама Ангыларындан Санди сыкыдан сыкыймыш. О парасыны гүндд биркач керд сайармыш – болай капейка да кайбетмесин-харжамасын. Жобу хеп долсун дейни, пек севармиш о каз йымыртасы сатмаа – евдд ми, панайырда мы, ама саде гелир олсун она. Сатмасы са фасылмыш, зерд о топлаармыш каз йымырталарыны дийл саде евдд, ама дередд да. Саатлан вакыт кайбедирмиш деренин ичиндд. Беллики, биткилери она харам гелирмишлар, ама о таа буюк паа курармыш оннара. Сбз гелиши, евдеки йымырта йапарса отуз капейка, дереддн олана о истармиш елли капейка.

Тд нечин, ачан гелармишлар она сатын алмаа каз йымыртасы, о мутлак сорармыш:

– Ангыларындан? – дередкилеринддн ми, оса евдекилеринддн ми...

– Аннашылды мы, нечин Санди ташыйэр бу ады? – биткидд сорду бана Жумбүшчү Вани.

Хич аннамадым да, нижа етиштик барабар онуннан куйун ортасына...

КАФАЛЫ АДАМ

Дийл чоктан бан булуштум Жумбүшчү Ванийлан хайлак заманында. О йан гелмишти жевиз аажын голгесиндд да окуйарды бир роман. Бени гордуу гиби, о калкты.

– Заман хайыр олсун, – селәм вердим б́ан она сы́жак-сы́жак.
– Хайыр олсун, – каблетти о benim селемеми б́уту́н у́рекл́ан.
– Не гезма́к, не гезма́к? – сорду о бана. – Генá сорушларыннан мы гелдин?

– Не быктырдым мы? – койдум б́ан она илк сорушуму.

– Са́н не, делиймисин? – сорду о бана. – Сенин гибилерина́ вар мы колайы быкмаа?! Са́н не сорушлар койэрсин, оннар йоктур нижа́ бени быктырсыннар: ба шака оннардан ла́азым фырласын, ба фикир деринненер, – дилимиз, топраамыз, историямыз, ишчилик, шанымыз... инчиндир оннар!

– Чок саа ол бу паалы лафларын ичин! – шу́күр еттим б́ан ону.

– Йа отур, вар сана дейни да ер! – сесли теклиф етти о бана. Б́ан кайыл олдум. Гирштик биз геништ́ан сб́злешма́а.

– Наши окуэрсин? – сордум б́ан она.

– Гечтим французлара, – жуваплады аркадашым бана.

– Насыл бла́: гечтим французлара? – койдум б́ан она сорушуму, гетирдип кендими ахмажаа.

– Та́ бак китабын каабыны! – деди о бана, – да сорду не йазылы.

Б́ан окудум: “Анн хем Серж Голон, „Анжелика”.

– Мераклы китаб мы? – сордум б́ан Ж́умбу́шчу́ Ванияа. – Дерин история, ону кысадан йок нижа́ аннатмаа.

– Ама нечин китабын кабында йазылыдыр: Анн хем Серж Голон, кардаш-кызкардаш мы авторлар? – сордум б́ан она, колверип кафамы ашаа.

– Колверма́ кафаны ашаа, – деди аркадышым пек услу, – хем екледи: – Авторларды кары-кожа!..

– Шу́күр, шу́күр, – жувапладым б́ан она хем ададым, ани б́ан да маасуз окуйажам бу китабы...

– Гетчи ми кызгынны сорушларын? – сорду Ж́умбу́шчу́ Вани бана.

– Май-май, – еникуну жувапладым б́ан она.

– Исла́а, ани „май-май”, – деди аркадашым, – хем теклиф етти ансыздан: – Биз чок иш ичин лафа дурдук сенинн́ан. Йа аннадыйм б́ан сана бу́ун бир олмуш иш ичин. Санэрым, ани файдалы олажэк сана дейни.

– О́ла ми?! – шаш-беш олуп, фырладым б́ан еримд́ан севинчт́ан. – Ама таа соруш коймаа Жанабина́ йакышажэк мы? – сордум б́ан аркадашыма.

– Беллики! Вар мы олддуу, ани са́н дайанасын сорушсуз?! – деди о бана да чекетти аннатмаа.

Вақыдын бириндә йашаармыш бизим мааледә бир дәдуйлан бир бабу. Дәдунун адыймыш Усул, бабунун да Кырнак. Ама фена аазлы инсаннар оннара лааб чыкармышлар: дәдуйа коймушлар лааб Даул, бабуя да – Кеменчә.

– Нечин бәлә лааб коймушлар? – сордум бән бирдан.

– Дур, фырлама, аннадажам илери доору, – жуваплады аркадышым да девам етти аннатмасыны.

Олә уйгун йашаармышлар Усулман Кырнак, ани бүтүн күй оннара майыл олармыш: ачан дәду бир-бишей аннадармыш, бабу чалышырмыш хер бир лафыны онун аклында тутсун, зерә аазындан онун сансын бал акармыш; ачан да бабу бир-бишей сәләәрмиш, – дәду ону пек кушку сәләәрмиш, зерә онун лафлары жанданмыш хем сеси да бүлбүл сесинә бензәәрмиш.

– Хелал йашаармышлар! – бүүк сәслән дедим бән, дайанамадаан.

– Вар доорулуун, – кысадан жуваплады Жүмбүшчү Вани, – да деван етти аннатмасыны.

Дәду дүзгүнүш хем гөзәлмиш. Саалын каавиймиш. Ташыйармыш антери гайтаннан.

– Дургун, – йалвардым бән аркадашыма. – Нашийдир бу лаф „гайтан“?

– Гайтан мы? – сорду о бана, – да жуваплады, ани одур бир гөзеллик калын бурунжук ипиндән да деван етти аннатмасыны.

Даул лаабы коймушлар бадуйа о бетерә, ани о бираз калын сәлиймиш.

– Айозлу инсана бет лааб койэрлар, сансын филан-пишман куша трака дакэрлар! – дедим бән дайанамадаан.

– Бән сени исләә аннээрим, – жуваплады аркадашым, – да екледи: – Беттир бу табееет, ачан турлу-турлу лааб койэрлар бизимкиләр бири-биринә, ангылары кесерләр кулакларыны. Демедәән, вар лааб Токлу, Пупук, Тумба, кар Домуз да... Пек прост табеееттир бу: о инсаны гүжендирер, ону ерә сокэр, гөмер... Йок колайы десиннәр бир-кимсейә: Кысметли, Гүллү, Шакажы, Гиргин, Сайгылы, Түркүжү!...

Пек жана йакынмыш Усул. Хем да ишчиймиш.

– Беким, онуштан да каавиймиш онун саалым, ани ишчиймиш? – сордум бән аркадашыма.

Деван етмәә – русча: продолжить.

– Сян вар мы колайы качырасын бир-бишей, ону аннамадан? – гүлүмседи о, гечип аннатмаа Кырнак ичин.

Бабу да дийлмиш ашаа дэдудан гөзеллик тарафындан: бир кыврак инсанмыш – хализ нижа йазылы йымыртаймыш, рубалары үстүндө саде некадар лаф етмәзмишләр! Аз-бучук есмержаймиш, хализ гагаузкаларданмыш. Иштә дэдудан геери калмазмыш, шакайы севәрмиш хем түркүйжүнүн түркүжүсүйүш. Ама хепсиндән пек беенирмиш чалмаа ески халк түркүлерини – таа чок „Хей, кетен, кетен!“, „Пек беенерим сурва бейгир!“, „Кечижик“. Лафлары онун йалпакмыш, сансын чөшмә сүйу гиби йазын инсаннара геләрмиш.

Не дээрмиш олсун адам ишлериндә кожасы, бабу хич лафыны икилемәзмиш. Гидәрмиш о Усулун аардына, нижа гөлгә айырылмаз биркимсеидән. Дәду карысыны хич а жыламазмыш, татлы лафтан она данышармыш. Ама кары ишлериндә даду ашаа калармыш. Не дээрмиш карысы – о да олармыш. Незаман йакажак йа су гетирмәә, үк калдырмаа – дәду бабунун йанында булунурмуш да йардым едәрмиш она хер заман.

Мааледән инсаннар дээрмишләр, ани Урсул хем Кырнак йашаармышлар нижа ики гугуш.

– Хелал йашаармышлар! – качырдым бән да үүсек сесими.

– Доору, доору сөлеерсин, – шен герчекледи Жүмбүшчү Вани, – хем екледи: – Омүр бир керә верилер инсана, онда лаазым йашамаа блә, нижа йашаармышлар Усуллан Кырнак!

– Паасыз лафларын вар, – кайыл олдум бән аркадашымын сөзлеринә.

О илерлетти аннатмасыны, сөлейип, ани ихтәрлар пек севәрмишләр ев кушларыны хем ев малларыны. Да аннатты, ани вармыш оннарын бир кечиси. Гөзелин гөзелиймиш. Акыллымыш. Дәдуулан бабу коймушлар она бир гөзәл лааб, Сасарка.

– Сасарка мы...? – сормаа вердим бән нейдир о да аклыма гелди, ани о бир йумурук гибижа томбарлак сусажык, демедән. Күчүклүүмдә вардыр чок сыра онуннан чалдыйм түрлү ава, йапып онда делижәк...

Сасарканын вармыш күпелери. Ола акыллы малмыш о кечи, ки дәду йа бабу баардый гиби „Сасарка!“ – о качарак геләрмиш оннарын йанына да бакармыш уз оннарын гөзлеринә, сансын бекләәрмиш несой изин вережеклар она – нижа бир инсан хепсини аннармыш не сөләәрмишләр ихтәрлар.

– Олмалы оннар тербиеттилар Сасаркайы болә акыллы, зарарсыз олсун, дедим бән аркадашыма.

– Беллики, – кайыл олду о. – Мал да дуйэр давранышы кендисина. Ихтърлар ону бакармышлар нижа бир кучук ушаа бакарсын. Ама ачан гелърмиш вакыт кечийи саамаа, дадуйлан бабу икиси да гидърмишлър Сасарканын йанына: даду, верип кечийа отчаз йа тенежик, сувазлаармыш онун купелерини, бабу са, отуруп скемнежикта, еникуну саайармыш ону. Сутлу малмыш. Дийлмиш наалет.

– Тут аклында, – деди Жумбушчу Вани бана, – ани ихтърлыкта да сут паасыз имееликтир!

– Аннашылды, аннашылды, – жувапладым бан хем екледим: – Таазă сут ичмаа дейни лаазым саамал мал тутасын, ама чайырлары байырлары боздулар, келемелери йок етилар битки вакытларда...

– Гуч гелер, ама оладир ишлар, – кайыл олду аркадашым хем узатты лафыны: – Та артык башладылар бу йилларда вермаа инсана да топрак, вар умут таазă сут булунсун ушаклара да, буюклер да, зерă инсан еденер турлу саамал маллары...

– Бени башлады ишлемма сенин бу аннатман, – дедим бан айын ачык аркадашыма. – Вар доорлуун, ани о бана дейни фйдалы чыкты...

– Горерим, горерим, ани гиттикча дилини гозелледерсин, акылыны илерледерсин, ий гидер ишлар, – деди бана Жумбушчу Вани хем теклиф етти башка сыра да булушалым.

Шен калкып еримдан, бан еллештим онуннан хем да дедим бутун урктан, узадып лафларымы:

– Ка-фа-лы а – дам-сын! Чок са-а-а ол!

– Саа ол сан да, – жуваплады о кысадан.

ФАСЫЛ ДУУН

– Хош булуштук, – дедим бан бир гун benim паасыз аркадашыма Жумбушчу Ванийа.

– Хош булуштук, – жуваплады о.

– Гозундан горерим, ани наший-са сан бана шакалардан аннадажан, – ачыкладым бан неетими она.

– Не, башладын гозуму да мы окумаа? – гулерак о койду бана сорушуну.

– Беллики, – шен сеслан дедим бан она.

Давраныш – русча: отношение

Биз дурукландык. Б^ан бактым ера, о са узатты бакышыны г^ок^а, бир сессиз бакарды йукары. Бени фиси-фиси каврады: нейа гелсин бу иш, ани Ж^умб^уш^чу Вани с^оз кытлыны гостерсин?! Бирд^а о бана деди:

– Билерим, ки с^ан сорушсуз бана гелмедин, йа таа исл^аа башла ч^озм^аа сорушларынын бошчасыны, – теклиф етти о бана, койуп еллери беним омузларыма, ама бастырды – сансын ики у^ук кондуйду омузларыма. Б^ан белерттим гозлерими да сордум она: – Не, истеерсин ки б^ан кайбелийм ми?

– Дийл, дийл – каршы койду о беним сорушума. – Б^ан истеерим денем^аа сени кувет тарафындан да: вар мы нейа майыл олмаа сенин куведина^а да, ниж^а сорушларына...

Б^ан сустум. Ама у^зумд^ан башладыйды бобонка-бобонка тер акмаа...

– Ис-л^а-а-а, – узатты аркадашым сесини. – Не сорушларлан буйурдун беним конаама? Ким не, ким не аклына гелмиштир!!! С^ан сорушсуз йашайамээрсин, ниж^а ордек сусуз йашайамаздыр! – таманнады о фикирини.

– Беким да б^ан аарлык едерим Женабина^а? – сордум б^ан Ж^умб^уш^чу Ваниа.

– С^ан не, ушакмысын?! – деди о бана, – да теклиф етти отуралым йаннашык.

Биз отурдук онуннан, ниж^а ики кардаш. Бир лафсыз аннардык бири-биримизи. Санэрым, ани г^озлеримиз да лафед^ардил^ар! Бирд^а аркадашым д^уртт^у бени да деди:

– Йа таа тез с^ан ч^оз соруш бошчаны.

– Б^уун бир сорушум вар, – жувапладым б^ан она.

– Йок ниж^а саде бир олсун!!! – шашты Ж^умб^уш^чу Вани. – Йок ниж^а бир олсун!!! – баарды о таа бир кер^а, – хем да екледи: дийлсин оннардан, ангылары у^ст^ун-к^ор^ун соражэк да варажэк...

– Шака-шака, ама бир сорушум вар сана б^уунк^у булушмамызда.

– Ко чыксын бир, – жуваплады Ж^умб^уш^чу Вани аз инаннан, – да сорду: – Сеслеерим: сорушун му, йалварман мы вар?

Б^ан кесен-кес дедим она б^ол^а: – Йа аннат б^ол^а бир минунийа, ангысы таа олмамыш б^ут^ун д^уннед^а.

– Пек гениш алдын, – деди о бана. – Дуруклан, дуруклан! Д^уш^у-неж^ам. А-ха-а-а! – баарды о бир ушак гиби, – да с^оледи: – кушку сесл^а бени!

– Чалышажам, – кайыл олдум б^ан аркадашымын лафына.

– Озаман сесл^а, – деди о, – да чекетти аннатмаа. Бирд^а дургун-

ду... „Минунийа, минунийа“, – текрарлады о да сорду: – нейӑ гелер бу лаф, дийл ми харика?х

- Ыла, йла, паалы адамым, – жувапладым баӑн Жумбушчу Ванийӑ.
- Сесла бени озаман!

Баӑн ерлештим скемнеда таа ислаӑа да сордум кенди-кендимӑ: ажаба не аннадажэктыр о бана буйун? Бактым баӑн она узун-узун. О да хеп бола бакты бана да ачыклады аннатмасыны, ани бир куйда вакыдынын биринда йашаармыш бир дул адам, ангысына даармишлар Гумуш Васи. Чобаннык едармиш о, ама пек шакажы адаммыш. Аннадаармыш йла мераклы, ки гежа-гундюз онун сӑзлери битмазмишлар. Демедӑан, лаф устасыймыш – Аллахтан бир каӑмил вергиси вармыш...

– Сарп киши ичин аннадӑрсын, – ачыкладым баӑн жан хошлууму.

– Ислаӑа, – деди Жумбушчу Вани, – да деван етти аннатмасыны.

Гитмиш Гумуш Васи бир сыра сенселесина ашыры куйдан. Булушӑр сенселесиннан. Еллешерлар, селемнешерлар. Гирерлар ичери. Отурӑрлар софрайа. Ама ангы гагауз конаклайажӑк мусаафирини шарапсыз?! Лаф лафы ачмыш. Сӑзлери чок тутмуш. Чобан Гумуш Васи патлатмыш софрада биркач дизи порезен, ангыларындан май-май байылажыймышлар сенселелери!

Ама гелер вакыт, да копарӑр о аннатмасыны порезеннарлан да койӑр ансыздан бир соруш ев саабисина, Тоди амужасына:

– Билермисин, шафкы амужам, баӑн нечин гелдим Жанабина.

– Солейежан, – демиш амужасы, кыврадып быйыкларыны.

– Истеерим севиндирмаӑа хепсинизи, – гӑзеллетмиш Гумуш Васи лафларыны, нижа чичеклар ачырдыр илкӑазын, да ачыкламыш: – Онумузда пазара гелин Кости кардашымын оолунун дуйунӑ.

– Танас мы евленер, ба? – севинерӑк сормуш амужасы. – Йа бак не гӑзал хабер сан гетирдин бизӑ. Аллаа саалыны версин!

– Буйурун да гелин, – демиш Гумуш Васи, – да калкмыш софрандан. – Чок саа олун бола зенгин софраныз ичин, ама лаӑазым йолланыйм ева: гун чокту ашаа, болай сардырым евимӑ таа каранник олмадаан! Бакын да геч калмайын дуйунӑ, бутунна айлени талигана сыдырасын, амужам!..

Еллешерлар, опушерлар сенсележилар, да йолланӑр Гумуш Васи евина таа гун каушмадаан.

харика – руска: чудо

– Не гозал чожуктур Танас, – демиш Тодинин карысы, ангысынын адымыш Мержанка, – ажаба ким эвленирдир?

– Дайан, дайан, пазара үүренежан хализлини, – йалпак демиш ев саабиси.

Бир афтадан сора Тоди коштурмуш оолуна талигасыны, үклетмишлар она баашышлары генчлерэ дейни, ерлешмиш талигайа айлеси да сабаалендан йолланмышлар Гүмүш Васинин күйүнэ. Йол тутмуш бир саат кадар, ама о горунмуш Тодийа дейни пек чок вакыт.

– Илкиндан уурайажам Гүмүшэ, – демиш Тоди карысына, – да сора гидежийз дүүнэ.

– Доору, пек доору дүшүнмүшүн, – кайыл олмуш Мержанка.

Бир парча вакыттан сора етишер Тоди айлесиннан Гүмүш Васинин евинэ. Ев саабиси горунмазмиш аулун ичянында. Гирер о аулун ичянына, урэр капуйа – йок сес, бакэр пенчередан – жан-жун горунмеер.

– Ким-наши йапты о, олмалы, генэ, – сайыклээр Тоди кенди-кендинэ, – да гирер фикира, ки сорсун чобанын комшусуна, нередэ вар колайы булмаа ону, шакажы Гүмүш Васийи. Да данышэр бирисинэ комшулардан.

– О май дурмээр евдэ, – жувапламыш комшу олажаа. – Бүүн да таа сабаадан йалан патладэр чатырыкта.

– А-ха-а! – дүшүнмүш Тоди кенди-кендинэ: – урдук тойу сопасыз... Комшу олажаа бакмыш Тодийа кйнаш да сормуш она: – Не олду?

– Гүмүш Васи бизи теклиф еттиди кардашынын оолунун дүүнүнэ.

– Несой дүүн сиз аарээрсыныз күйүмүздэ, ба?! Ола иш йок күйүмүздэ бу пазарда, ба!

Тоди алэр башыны да варэр чатыраа. Хемдэ горер чобаны орада аннадыркана. О калмышты тер-су ичиндэ. Бирдэ ким-сэ ону дүртмүш, дейип она: – сени аарээрлар...

– Е-хе-ее! – баармыш о узун сеслан, – да сармашмыш Тоди амужасына. – Насыл етиштиниз? – сормуш о амужасына.

– Хепси ислаа, ама комшун деди, ани йокмуш дүүн күйүнүздэ бу пазарда, нейа гелер бу, ба? – серт сормуш Тоди амужасы. – Йа гүмүшү, бан сендан олү демир йапажам! Сан бени алдаттын, кожа кафалы!!!

– Алатлама! – алмыш бнезейн чобан. – Бурада вар политика.

– Несой политика, ба?! – дарсымыш Тоди амужа.

– Аннайажан, – жувапламыш Гүмүш Васи, – да сыклаштырмыш адымнарыны.

Етишер оннар чобанын евинá. Амужанын бейгирлери таа кошу-
луй-мушлар. Ушаклар талигада терлемишлár сыжактан. Мержанка са
туулаáрмиш. Тодинин оолу гезинáрмиш, кырмызы чукундур гиби
олуп, сансын бутун гежа конушмуш бир буук сырада...

– Ха колверелим талигаы да варалым ичеримá, – теклиф етмиш
чобан. Чалышарак колверерлár талигаы. Амужасы Гумуш Васинин
бакармыш да бир турлу аннайамазмыш: нейá бу иш чыкэр?!

– Бан йоллайажам хабер, ки некадар таа тез кардашым гелсин
бана, – демиш чобан.

Талигаы колвердиктан сора гирерлár Гумуш Васинин ичерсинá
хелси мусаафирлár. Ама таа капудан дуймушлар оннар, ани бир
каамил коку кокармыш хайатта.

– Бу коку чыкажэк таазá каурма, – демиш кенди-кендинá Мержан-
ка.

Созлешер чобан мусаафирлериннан кысадана да гиришер софра
коймаа. Нижа гечер биздá, укледер софрасыны ислáа, ики турлу
шарап чыкарэр, таман вакыдындан етиштирер софраа онун кардашы
карысыннан.

Йабанжы куйдан мусаафирлár бакармышлар бири-биринá: ангы
дунна о бизи чаарды, ачан кендиси хазырланмыш евиндá нижа бир
хализ дунна?!

Ерлешерлár софранын долайына мусасфирлár хепсижий, Гумуш
Васи докер оннара шарап, калкэр гулерак да соз тутэр кысадан:

– Паалы мусаафирлерим, Аллаа саалынызы версин, ани сай-
мадыныз зааметинизи да гелдиниз беним конаама.

– Нечин конаана, ба? – демиш Тоди амужасы, – сан бизи теклиф
еттин дунна! Сан бени ера сокэрсин!!!

– Ола, ола, – жувапламыш Гумуш Васи, – ама дунн фасылдыр, о
беним жанымдандыр...

– Болá солесана, ба! – карышмыш лафа Мержанка...

Конушмушлар мусаафирлár ислáа, шакалашмышлар таа дойун-
жак, хич аннамамышлар нижа гун гечмиш. Биткидá Тоди амужасы
сормуш Гумуш Васийá:

– Бу му сенин о „политикан“, ба?

– Будур, будур! – гулерак жувапламыш чобан да долдурмуш
стаканнары. Кыпмыш илкиндан сол гозуну, сора да – саа гозуну да
шефк етмиш...

– Мержанка мари, сан бак готурмейлим баашышлары геери, йа
индирт оннары некадар таа тез бизим кахырсыз адамамыза, Гумуш
Васийá.

– Дийл лээзым бишей, бән бөлә да дири чичек гиби гбзалим хем да зенгиним, – демиш чобан, калдырып филжаныны йукары...

– Ажаба не заман бракылажэк беним агам шакадан? – сормуш кенди-кендинә Гүмүш Васинин кардашы да жувапламыш сорушуна: – таа биткийадан бөлә калажэктыр!..

Бән есап алдым, ани аркадашым истаарди таа узатсын лафыны, ама онун аннатмасы каурма ичин, сөлейим доорусуну, пек суландырды беним аззымы, да бән теклиф еттим она гелән сырайа булушалым бендә да дадалым беним да каурмамдан.

– Кайылым! – үүсек сестә баарды Жүмбүшчү Вани хем да деди: – Бак, унутмаасын соруш хазырламаа!

– Унутмайажам, – хошлу жувапладым бән она, – да биз айырландык:

– Ийликтә! – дедим бән она.

– Ийликтә! – ишидилди аркадашымын лафы, ангысы герәә гиби уулдады беним кулаамда...

КУРУМАЗ ПОРЕЗЕН СЫЗЫНТЫСЫ

Бир базар гүнү еркен бана уурады Жүмбүшчү Вани. Тер-су ичиндә калмышты, ама шенди.

– Не олду, не олду, аркадашым? – сыжак-сыжак сордум бән она.

О гүлүмседи герәә гиби, сора да деди:

– Озледим сени!

– Пек ми? – сордум бән она.

– Пе-е-ек!! – узатты хем кескиннетти о жувабыны, – да чекетти чалмаа:

Арамызда той вар,

Кимсей билмәз не вар...

Бән донук калдым. Бакындым ба өтәә, ба беери, ама өлә да анна-йамадым нейә гелер опун „тойу“.

– Несой „той“ гөрерсин сан, ба? – сордум бән Жүмбүшчү Ванийә.

– Олмалы, ким билсин несой шакайлан уурадын бана?

– Йа бак исләә беним гөзлеримә! – деди аркадашым, – да йаклашты таа йакын бойума.

– Сансын кырмызыдыр оннар, – карарладым бән. – Уйумадан мы, бишей? Оса суукламак мы сени бастырды?

– Булмушун адамыны, ангысыны суукламак бастырсын! – деди

Жумбүшчү Вани еминни.

Да аннатты, ани гечти гежедә конушмуш батусунун дуудуу гүнүн сырасында.

– Ама билерсин? – сорду о бана, – ани лаф брактыйдым сана гелмаа бу пазар гүнүндә.

– Билерим, билерим, – жувапладым бан она, – хем екледим да таа: вар хаберим бу иш ичин хем хазырлыым да вар. – Пек сайэрым о инсаннары, ангылары лафында дурэрлар. Хеләл инсаннардыр оннар!..

Бан кестим лафымы бир кыпыма. Аркадашым бакты бана сорушлу. Бан шупелендим, ани о беклеер бендан сөз да сордум она:

– Сана илач лаазымдыр!

– Несой „илач“ сан бана теклиф етмаа истеерсин, ба? – сорду о, гетирдип кендини аннамаза.

– Беким, махмурлуу бозмаа дүшер сана, аркадашым? – сордум бан.

О сарылды бана да деди айын-ачык:

– Ола да билардим, ани бундан чекедежан...

Бан кайыл олдум онун лафына хем да ачыкладым аркадашыма кенди билдими, ани ички бизи кызыштыражэк, чабук олажэз кызгын лафчы.

– Ким кач соруш сан хазырладың? – сорду о бана. – Сан оннарлан йапышэрсин бана, нижа пытырак.

– Беким, таа гозал дуражэк демая, ани нижа куваннар чичеклеря йаклашэрлар? – сордум бан Жумбүшчү Ванийя.

– Вар доорулуун, вар доорулуун! – жуваплады о хем да карарлы деди: – та гена туттун бени лаф үзери...

– Узаттык лафы, сансын дерменда булунэрыз, – сөледим бан аркадашыма, – да гириштик биз карымнан масамызы курмаа. Гетирдик не аллаа вердисайды: туз-екмежи, таазя шарапчыы хем да каурмайы, ангысыны хазырладыйдык геженин бир вакыдынадак. Дбктүм бирар филжан шарап. Нижа гечер, урдурдук филжаннарымызы. Жумбүшчү Вани калдырды филжаныны йукары да, бакып мераклы шараба, датты аазыжык, деди ани бу шарап вармыш колайы гозунун шафкыны алсын.

– Каамил комкажык, – сайыклады о, – хем да сорду бана: – кенди баайындан мы?

– Дийл, дийл, – жувапладым бан. – Ону йаптык тараштан, ангысыны топлადыйдык баалардан Челепен ериндан, нередя булунэр кумсал бллумнар да. Анылмыш баалардыр орада!

– Ани анылмыш баалардандыр бу шарап – белли, ама бан аннай-

амадым ней^а гелер лаф „челепен“?

– „Челепен“ ми? – соруша гетирттим б^ан да. – Доорусуну с^олей-им, кендим да билм^аздим ней^а гелер бу лафын маанасы, ама, ш^ук^ур, дийл чоктан окудум бир китапта, ани б^ол^а д^аармишл^ар бир сой балаа. Челепен челепенн^ан, ама йа б^уйуралым не аллаа вердийсайды соф-рамыза.

Б^уйурдук биз бир^ар филж^ан, сора таа бир^ар, ама икинжисини карым калдырмады – б^ла^дир карыларын сырасы: ааз ичир, лафы чий-неер да б^ла^д ону с^олеер...

С^оз с^озд^ан б^ан хем аркадашым башладык лафчы олмаа. Да, ниж^а гечер арамызда, т^урл^у сорушлары бири-биримиз^а койдук.

– Каурма ичин лафында дурдун: б^об^ур кер^а дедийдин йапажан – хазырламышын, хем не к^аамил.

– Дийл саде б^ан хазырладым, карым Тудорка таа чок чалышты ону хазырламаа.

– Белли, ани дийл илк-сефт^а каурма йап^эрсыныз, ама нечин-с^а хардейи качырмышыныз зеедеж^а.

– Ч^унк^ум гагаузуз е! – жувапладым б^ан, – вар мы ниж^а олсун манжалармыз, каурмаларымыз йакыжысыз?

Саа олсун Тудоркам, ани о да текрарлады, ки бизд^а йакыжысыз манжа олмаздыр.

– Б^ан бракажам сизи йалныз, – деди карым, – зер^а л^аазым долашыйм кефсиз Манчи бул^умузу.

– Йок бишей, – биз икимиз да аркадашымнан кайыл олдук. – Б^ол^а ук^лу софрада биз кайбелмейжийз! – деейверди Ж^умб^ушч^у Вани.

Бир вакыттан с^ора аркадашым бакты бана узунжа да сорду:

– Беким, аннадажам сана биркач порезен?

– Беллики, беллики! – кайыл олдум б^ан, – хем да екледим – сенин порезеннерини д^ушер алтын чекид^а чекм^аа!

– Камадан мы гетирм^аа саваш^эрсын? – сорду о бана осаат.

– Дийл, ^уреемин изинини ачыкладым.

– Озаман сесл^а порезеними, – теклиф етти аркадашым, – ачты анатарыннан порезенин капусуну, шен-шен аннадып.

Беним комшум Диман, камалардан бириси, гидер Украиная да гиришер алсын сатын бир кечи орадан. Филжанын сырасында демиш о лафа дураннара:

– Алажам сатын бир кечи. Карым бурадандыр, истеерим кечим да олсун Украинадан.

Копуш^эр бир г^ул^уш орада, ани йарым маал^а ишитмиш бу гениш сеси.

– Хич лаф та йок, – демишләр лафа дураннар. – Саде айыр истедийни!

– Бән буну чабук йапырым, – үүнмүш Диман.

– Ислаа, – демиш лафа дураннарын бириси, – ха гиттик Дуска бабуя, вар онда кечи, олур сатсын да.

Гидерләр икиси Дуска бабуя да данышэрлар, сатмайжэк мы бир кечисини. Бабужук жувапламыш, ани вар колайы сатсын дийл саде бирисини, ама биркачыны.

– Йок, бана бир лаазым: бән бир кары алдым Украинадан, хеп бир де кечи бурадан алажам, – демиш Диман.

О айырмыш бир кара кечийи, елини ортажаймыш хем кенди да йабан дийлмиш. Одешер Дуска бабуялан, чаарэр оолуну гелсин да алсын кечийи.

– Готур да кой ону машинанын багажниина, – изин вермиш Диман оолуна. – Ева гелдийнан севиндирежийз ананы. О, завалысы, хеп йаныкты кечи ичин.

Геженин бир вакиды Диман оолуннан етишерләр ева. Индирерләр кечийи ера.

– Сан дурасын малын йанында, – демиш ев саабиси, – бән гидежам да уяндыражам ананы, ки горсун кечимизи. Раз демиш – ола да йапмыш. Чыкэр карысы дышары гежайлан кафасында.

– Нередэ о, бе Диман? – сормуш карысы, сансын уйку семесинда.

– Машинанын йанында, шинди индирдик ону багажниктан, – жувапламыш кожасы.

– Ама нечин горунмеер о? – таа бир соруш коймуш карысы.

– Сан не, мари, сечмеерсин ми гежеда, кар кара да олсун кечи, ону вар колайы гормаа, – бираз үфкели демиш Диман.

– Е, ислаа озаман: сан не алмышын, бән она кайылым, – демиш карысы, – болай гүжэндирмесин дейни кожасыны.

Кары йаклашмыш кечинин йанына, йокламыш ону биркач сыра, сормуш оолуна кача алды кечийи бобасы.

Диман дайананамыш үүнмедан да демиш карысына:

– Горежан сан сабаа о не малдыр! – Йаарына чин сабаалендан топлайжам комшулары да алдамач койажам кечимиз ичин.

– Чок ий да йапажан, – кайыл олмуш карысы. – Алла биза йардым етсин да биз да севинелим бу малжааза...

Нижа адамыш – ола да йапмыш Диман: ертеси сабаа еркендан теклиф етмиш о комшуларыны, ки гелсиннар алдамажа, ама солламемиш нечин койажэк алдамач.

Топлашэрлар Диманын комшулары. Оннар, соруп бири-биринá не олэр, кысармышлар омузларыны.

Чыкарэр Диман бир чайник шарап да шефк едер бóлá: – Паалы комшуларым, чоктан койдуйдум неетимá еденийм бир кечи. Етишти о кысметли гун: дун, булунуркан Украинада, алдым бир кечи – ко булунсун аулумда бу малжааз да, чунку пек йаныкты онун ичин беним карым.

– Йа голаны, – демиш шакадан комшуларын бириси, – кары алды Украинадан, кечийи да алмыш хеп орадан...

– Хализ, доорусу бóлá чыкты, – кайыл олмуш Диман гүлерáк.

Буйурэр комшулар биркач филжан шарап да сора гидерлар малы горсуннар.

– Ким не малдыр о, – демиш комшуларын бириси.

– Санэрым, йанылмадым, – жувапламыш Диман. – Адыны онун койдум Галка.

– Сан хеп чыкарэрсин бир шашынты! – есап алмыш комшуларын ен йашлысы.

Хепси сапэрлар кайдырымын алтына, нередá гежелемеш Галка.

– Ий малжааз, – демиш комшуларын икиси.

Таа йашлы оланса донмуш кечинин долайанда биркач сыра да есап алмыш, ани бу малжааз кусурлу: йокмуш онун саа гóзү.

– О сендá бир гóзлán, ба Диман, – демиш бийаз сачлы комшусу, – онун йок саа гóзү.

Диманын карысы етиштирмиш саде „пыы“ демáа...

– Сан не, гүлмаá ми алэрсин бени, оса истеерсин карымын óдү му патласын? – сормуш-шашмыш Диман.

Ачан бакэрлар хепси ислáа – óлá да чыкэр: малжааз саа гóзсүз-мүш...

Диман кызарэр-бозарэр, башламыш лафларыны пелтеклемáа...

– Йок бишей, кахырланма, комшу Диман, – демиш таа йашлы комшусу, – о некадар зарар йапажэк сана бир гóзлán да – етежек та, артажэк та...

– Óлá, óлá, ефендим, – демиш Диманын карысы, – о бизи дойуражэк...

Елешерлар комшулар Диманнан да даалышэрлар евлеринá. Маалá ичиндá биркач гун лаф гидармиш таа чок Диманын кечиси ичин.

– Ишиттим, ани Галка бүүн да йашаармыш, гечти илкйазда икизлемиш: бир еркек хем бир диши олажык дуудурмуш, оннардан ий йокмуш сүрүдá, – деди порезенин сонунда аркадашым хем да сорду:

– Етежек ми?

– Беллики, – жувапладым б́ан, – унутма, ани буазым куруду артык... Д́окерим б́ан таа бир́ар филжан, ки таа амелли буйуралым софранан. Ама есап алдым, ани аркадашым башладыды кандилле-ма́а...

– Курумаз порезен сызынтасыйсын, аркадашым, – дедим б́ан Ж́умб́ушч́у Ваний́а.

О бакты бана бир фасыл да сорду: – С́ан не, кызыштырмаа мы бени савашэрсын?

– Дийл, дийл(кабаатлы гиби), – дедим б́ан. – Ё́реемин изинини ачыкладым...

– Исла́а, деди аркадашым, – да биз кардашчасына айырландык. Биркач адымдан сора Ж́умб́ушч́у Вани деди бана:

– Гел́ан замана кадар!

– Гел́ан замана кадар! – йалпак жувапладым б́ан.

ОПТИМИСТ

– Сабаа хайыр олсун! – сел́ам вердим б́ан Ж́умб́ушч́у Ваний́а бир пазар ѓуну, узадып она бир сыжак ел. О бакты бана узун-узун да сорду ѓулер́ак:

– Не букадар еркенжейсин? Не олду?

Б́ан аннаттым аркадашыма, ани дарсыдым да гелдим бираз гам даатмаа. Лафымызын арасында б́ан дедим она б́ла ки гелерим нижа́ хаста варэр илаччыа зорунда.

– Сенин ж́умб́ушлерин, кескин лафларын жаныма илинник верер-ла́р, сансын бир ажыма имдат булэрсын, – сайгылы дедим б́ан она.

– Чойу бу турлу деерла́р, кысадан кести аркадашым беним лафымы да теклиф етти гирелим онун ичерсин́а.

Б́ан аннаттым она, насыл гечти йашамам битки вакытта, не зор-луклар д́ушт́ула́р беним тепема́ шиндики ѓуннеримизда́, ачан чай ичма́а дейни да шекер т́укеннерда́ зордур булмаа, ачан фенолык хем башсызлык калупсуз олдулар, инсан кахырлы гезер, сансын ѓунне-рини кайбетмиш...

– Шака, ж́умб́уш етишма́здир халка, – дедим б́ан Ж́умб́ушч́у Ваний́а, – хем да екледим: – буну б́ан кендимдан аннэарым, зере кам сиирелдил́ар порезенна́р, шакалар, ќар т́урќула́р да инсан арасында...

Аркадашым сусту бир парча вакыт. Бакты бана ген́а узун-узун. Бана гелирди, ани о фикирла́н д́уннейи актэрэр, ки булсун б́ла жувап,

ангысыннан усуллатсын беним жанымы. О теклиф етти бирӳр чай алалым.

– Бендӳ, шӳкӳр Аллаха, бираз шекер таа булунӳр, – деди о бана кесин сеслӳн,+ – йашамак та, нижӳ инсан, кими сыра бурулӳр-хас-таланӳр. Ону да лӳӳзым олӳр илачламаа...

Бӳн кайыл олдум Жӳмбӳшчӳ Ванинин лафларына: чӳнкӳм, о чок иш гечирмиш да чок фикир топلامыш бу дӳннедӳ. Олур, бу ӳзерӳ онун сӳзлери-жӳмбӳшлери илиннедерлӳр инсанын жаныны.

Биз битирдик чайлармызы. Чок ий кызардык, шеннендик. Аркадашым бакты бана да сорду:

– Не аннадыйм сана, ба?

– Сансын билмеерсин, – журапладым бӳн.

– Хади озаман, – деди Жӳмбӳшчӳ Вани, – аннадыйм не Аллаа вердийсайды. Бир кӳйдӳ вакидын бириндӳ йашаармыш бир айла, ангысында ушаклар бӳӳмӳшлӳр халаза отлар гиби да олмушлар паразит: ишӳ кендилерини урмазмышлар, саде бакармышлар анасындан-бобасындан наши-наши чыкартмаа, демедӳӳн, сӳзмӳӳ оннары. Таа чок дӳшӳрмиш бобайа, зере о иштӳн май гӳз ачамазмыш, ама ушакларыны ишӳ коймазмыш, хеп „коруйармыш” оннары. Да гелер вакыт, ачан оннар пинмишлӳр онун тепесина, хеп истейип ондан онушуну. Ама истемелериндӳ хич сакынмазмышлар, кӳр илинник гиби оннара гелӳрмиш истемӳӳ, текрарлайып нижӳ шиир:

Бака, ба бака,

Сӳн бизӳ бакма,

Бак ишинӳ,

Бак ишинӳ –

Ажаба дийл ми

Бу тӳрлӳ чок ий?..

Бӳн башладым сыкмаа омузларымы, бана титси хем хайырсыз гелди: насыл бӳлӳ олсун, ки коскожа инсаннар хеп анасындан-бобасындан истесиннӳр?!

Да ачыкладым Жӳмбӳшчӳ Ванийӳ кенди ӳфкелиими кесен-кес:

– Нижӳ вар колайы оннара даянмаа, ки оннар трынтоллар гиби йашасыннар?

– Кайнатма жаныны, – еникуну деди бана аркадашым, хем да екледу – чыбык фышканка бӳкӳлӳрмӳш-верилирмиш...

– Аннадын мы? – сорду о бана.

+ кесин сес – русча: спокойный голос

– Аннадым, – жувапладым б́ан она, еклеип: – вакындына л́а́-а́зыммыш оннары иш́а́ даалдырмаа, ки аннасыннар кендилери, ани о́мүр-дү́нн́а́ ишлан бакынэр. Беким озаман олмайжэқтыр букадар чок хайлозчу, ангылары сокакларда савсакланэрлар йазы-кышы.

– Дийл бошуна гелмишин б́у́ун бана сабааленд́ан, – деди шу аркадашым, ачан гелди вакыт биз айырланалым бу ѓо́з́ал пазар ѓу́нү́нд́а.

„ЗООТЕХНИК“

Бир афтадан сора гидерим б́ан Ж́у́мб́у́шч́у́ Ванийа. Олдуйду артык каранлык, ачан етиштим онун конаана. Урдум капусуна йавашыжык, ама ев саабиси, сансын капуда дурармыш, чыкы-верди дышары.

– Ген́а́ с́анмисин, ба? – сорду о бана шашарак. – Маасуз му бекледин каранлык олсун да гел́а́син бана? Олмалы, вар бишейин саклыдан аннатмаа? Оса туталыын мы тутту бенд́ан ж́у́мб́у́ш ишит-м́а́а-истем́а́а?

Б́ан сүстүм, зере сансын азым китлендийди онун бу дизи сорушларындан. Аркадашым аннады, ани б́ан пек азетмедим онун бу кызгын сорушларындан да буйур етти гирелим ичерсин́а́. Гирдийн́ан ичери, б́ан ѓорд́у́м, ани онун масасы хем диваны б́ртү́лү́ газетайлан хем дергийл́ан. Биз бактык бири-биримиз́а́ сорушлу. О дуйду, ани копушажэк беним сорушларым она. Беллики, б́ан койдум хызлыдан илк сорушуму.

– Не, газета хем дергисиз йашайамээрсын мы? Хеп ени хабер топлээрсын? Быкмадын мы? – мерак еттим б́ан.

О ѓү́лү́мседиди да деди: – Не сорушларыннан мы савашээрсын бени ѓо́мм́а́а, оса беним оланнары мы гечм́а́а?

– Дийл не о́ла́, не да б́о́ла́, – жувапладым б́ан.

– Озаман отур диванда да диннен, ниж́а́ геч́ардир аркадашларда.

– Чок ийдир! – кайыл олдум б́ан.

Бирд́а́ аркадашым чыкты ичерд́ан. Чок вакыт гечмеди, ачан гетирди икимиз́а́ да бир́ар́ чай. Б́ан саваштым дем́а́а, ани дийлдир л́а́азым, ама о капы-верди дилимин у́жү́ндан сб́зү́мү́ да деди:

– Ш́ү́кү́р Аллаха, бенд́а́ таа булунэр шекер макар чай ичин, – деди о бана.

Б́ан кызардым-бозардым, ани аалашырдым она, ки май буламээрым шиндики вакытта шекер бир чай ичин д́а́...

Ж́у́мб́у́шч́у́ Вани бакты бана узун – бана гелди, ани о окуду бени да сорду:

– Не аннадым бүүн сана? Кыса мы, узун му?

– Нижа истээрсан, – жувапладым бан.

О бакты отаа, беери да сорду бана:

– Койун вардыр мы туттуун?

– Вардыр, – дедим.

– Озаман ислаа, – деди аркадашым, – таа ий аннайажан беним

бүүнкү фыкрамы.

Да гиришти о аннатмаа, ани йашаармыш бир куйда бир киши, ангысына дээрмишлар Финти-Минти, Фикирсиз Кинти.

Бан осаат сору-вердим:

– Несой е бу, не окадар узундур о хем ики пайдандыр?

Жумбүшчү Вани бакты бана кескин да деди:

– Сан санма, ани салт сана дейни бу ад узун горунер. Бблэ узун-нуктан чойу таа чоктан азетмаэмиз да Финти-Минти, Фикирсиз Кинтиа коймушлар бир кысадан лааб: „Зоотехник“.

– Несой, несой? – сордум бан бир ушак гиби.

– Не-е-е-сой? – узатты сорушуну аркадашым. – Шинди аннайажан.

Бан кападым аазымы.

О чекетти ачыкламаа, ани бу лаабы Финти-Минти, Фикирсиз Кинтиа инсан коймуш о бетера, ани о зеетлемиш бир малы, койуну.

Бир сыра кузулээр онун бийаз бир койуну, ама кузусуну хич алмазмыш. Финти-Минти, Фикирсиз Кинти са сайармыш кендисини ий билгич мал кулланмакта. Чок уунармиш о достларына, комушуларына, ани хер бир малы ону бир лафта сеслаармиш – нижа деерлар, – де атеша бассын, ону да йапажэк. Ама бу койуну, сансын дийлмиш онун, хич бир түрлү сеслемэмиз чорбажысыны, ки лаазым кузужуу алсын-баксын. Некадар чалышмыш ев саабиси, бишей онда чыкмамыш: бу бийаз койуну дели гиби качармыш.

– А-хаа! – демиш кенди кендина Финти-Минти, Фикирсиз Кинти, – бан сени ерлештирежам, йоктур олдуу бблэ, ани бени кенди малым сесламесин, бан сени да ууредержам!

Да гиришер о „ууретмаа“ бийаз койунуну кузусуну алсын, ондан качмасын.

Ама бишей чыкмазмыш. Озаман дүшунер о бблэ йапсын: какэр дорт казыжек – хер бир айаана бийаз койунун – хем баалээр дорт айааны да бу казыклара.

– Таа шинди сан беним елимдайсин! – соленмиш Финти-Минти, Фикирсиз Кинти койунуна. – Бакалым шинди да мы качажан кузундан! Шансора сан „ойнайажан“ дийл саде беним онумда, ама карымын да онунда! – Уфкели демиш о биркач сыра койунуна, саллайп пармааны она.

Бааладыктан сора койуну, Финти-Минти, Фикирсиз Кинти биркач сыра чаармыш карысыны, ки гелсин да гӧрсӧн, нижӧ о чекетмиш „ӱӱретмӧӧ“ койунуну.

Ачан гелер карысы – хализдӧн гӧрер, ани кожасы йапмыш бир делилик. Дайанамамыш карысы да демиш ешина: – Сӧн делийсин, бе!

– Ангымыз, мари: бӧн ми, оса койун му? – аннамаздан гетиртмиш кожасы. О сымарламыш карысына, ани бӱӱндӧн буйаны бошандырма-сын сакын койунун бажакларыны хем вермесин она не имӧӧ, не ичмӧӧ.

– Бакалым, о му, оса бӧн ми!! – чиркин сеслӧн баармыш Финти-Минти, Фикирсиз Кинти – да чыкмыш о сокаа, ки аннатсын комушуларына, несой „ӱӱредӧрмиш“ о койунуну кузусуну алсын дейни.

Комушулары илкиндӧн санмышлар, ани о бир дели масалыны аннадӧр, зере бошуна онун адында булунмаздыр „Фикирсиз“ лаф та. Ама ачан ертеси гӱнӱ да хеп бӧлӧ ӱӱнмӱш Финти-Минти, Фикирсиз Кинти, комушуларын арасындан бириси демиш, ани гитсиннӧр да гӧрсӧннӧр: аслы мы, оса йалан мы сӧлеер Финти-Минти, Фикирсиз Кинти. Гирдийнӧн аулун ичинӧ, комушулар гӧрмӱшлӧр завалы койуну баалы дорт айаандан да, ама онун ӧнӱндӧ не бир чепел, не да бир дамна сужааз вар.

– Бу жансызлыктыр! – демиш комушуларын бириси.

– Ӧлӧ, ӧлӧ, – кайыл олмуш ӧбӱрлери да.

Ама Финти-Минти, Фикирсиз Кинти доорудан сормуш: – Ани о алмӧэр-бакмӧэр йаврусуну – бу дийл ми жансызлык? – Бӧн ондан йапажам бир мал, ани о олажӧк нижӧ бӱрӱнжӱк, кендиси да кендисини бейинежӧк! Гӧрежийниз!..

Чыкаркан Финти-Минти, Фикирсиз Кинтинин аулундан, комушсунун таа йашлысы демиш: – Бу аллелем чыкажӧк ени „зоотехник“. Бӧлӧжӧ олӧр, да Финти-Минти, Фикирсиз Кинтинин ады гечер бир кыса лааба: „Зоотехник“.

Бу лаап шинди да унудулмаммыш о кӱйдӧ, ангысында йашаармыш Финти-Минти, Фикирсиз Кинти.

– Хошнутмусун?+ – сорду биткидӧ бана жӱмбӱшчӱ Вани.

Бӧн бӱктӱм кафамы ашаа.

Бунуннан биз башарладык конушмаммызы.

+ Хошнут – русча: довольный

ИНЖА ДИПЛОМАТИЯ

Нижа гечер арамызда, биз – бан хем да аркадашым Жумбушчу Вани – булушмадаан йок нижа йашайалым: нашей-са хеп етишмеер жанымыза, сансын гуннар да аар-аар гечерлар.

Та нечин, ачан дарсыклыым кескинненди, бан алдын башымы да варды беним паалы аркадашыма. Ама айырдым авшам заманыны, ки булайым ону евда мутлак хем да хайлаккана.

Етиштим бан онун евина, токатчыы таа ачыкты, ичеринда артык варды шафк. Урдум капусуна. Тыкыртыа чыкты о кендиси. Гордүү гиби бени, сарылды бана, нижа бир хализ кардаш, унудуп селам да алмаа.

– Гечти гежа гордүүдүм сени дүшүмдә, – деди бана Жумбушчу Вани, – үректан лафа дурардык. – Не ислаа, ани о аслы та чыкажэк, зерә биз генә булуштук! Санэрым, ани дийл бошуна уурадын.

– Дарсыдым дейни – та нечин уурадым, – жувапладым бан.

– Пек ислаа, – деди аркадашым, – озаман ерлеш некадар таа йакышыклы да конушалым. – Беким, даадырым сенин дарсыклыыны.

– Буну вар колайын йапасын мераклы порезеннериннан, – следим бан айын-ачык.

– Дийл илк-сефта е! – калдырды о сесини. – Ама илкиндан, нижа гечер гагаузда, чекелим бирар филжан шарапчык саалыымыз ичин хем буйуралым пийниримдан да.

Нижа деди аркадашым, бла да йапты. Шарапчык кызыштырды бизи чабук, лафлармыз пек колай уйдулар. Бан йалвардым Ванийа аннатсын бана порезен, ама кысаларындан: дүшүндүм-дурдум узатмайым аарлыымы она.

– Ислаа, кайылым, – деди аркадашым.

– Бан чок севинежам, – жувапладым бан севинерак.

– Сан нижа бир ий үүренижийсин, – бла карарлады кендиси Жумбушчу Вани.

– Беким да, бираз суук дедим бан. – Йа чоз, йа чоз порезен торбаны!

– Олур, – кайыл олду аркадашым, – хем кыпты саа гбзуну.

– Ама нечин саа гбзуну кыптын, ба? – сордум бан Жанабисина.

– Долуйа дейни, – деди о. – Санэрым, ани мераклы порезеними сеслейжан.

– Дедин, ки бан бир ий үүренижи гибиймишим е, – сусамадым бан...

Жўмбўшчў Вани дўрттў (таа доору демאַа – сувазлады) қолуму да ачты порезен торбасынын аазыны. О теклиф етти сеслейим онун кысадан порезеннерини.

Биринжиси.

– Бизим кеди, – чекетти о аннатмаа, – тўрлў фасыл ишләр йапэр: хем ширет, хем тамахтыр о! – Сеслә не йапты о дийл чоктан.

Жўмбўшчў Вани аннатты, ани гечән афта онун карысы каблетмиш талоннары шекер ичин.

– Билерсин кендин да, несой вақытта бўун йашээрыз, ачан шекер олду алтын паасында хем булунмээр да таа. Бир чай ичмאַа дейни хенез етиштирәмееериз ону. Биркач йыл геери шекери май бишейа саймазмышлар хем ужузмуш, хем да вармыш та некадар истאַарсан, – дарсыклы сөледи аркадашым.

– А-ха-аа! о-дургуч вақыдыймыш, нижә ону „ватиз” етмишләр биркач „акыллы” биркач йыл геери, – дайанамадым бән генә лафыма.

– Ама шинди, кардашлык, – гөтүрдү сөзүнү Жўмбўшчў Вани илери доору, бак нейә ишләр чыкты: вер панайыр – да битти иш! – ани сени сойажақлар, йок кимсейин касавети.

– Олә, өлә, аркадашым, бет вақыда етиштик: хер мал паалыдыр хем да о булунмээр да, – екледим бән таа биркач лаф.

Илери доору Вани аннатты, ани оннарын кедиси йапмыш евин ичиндә таа бир зарар – бу сыра булмуш о шекер талоннарыны да чинемиш, паран-парча йапмыш оннары. Калмыш адамын айлеси шекерсиз – не бир чай ичмאַа, не геврек йапмаа...

– Умутланээрым, ани о биртаан дойунду татлйа, – шакадан гетирттим бән лафымы.

– Сана гүлмאַа гелер, ама аллаа кысмет етмесин, ки башына гелсин бөлә кысметсизлик, – кестирди аркадашым лафыны.

– Ама карыны гыжгырламадын мы, ани калдырмамыш талоннары нижә дўшер, ки кеди оннары буламасын? – бир саплама соруш койдум бән Жўмбўшчў Ванийә. О кўсмеди, ама билдиини сөледи осаат.

– Сан не, ба, дели адамсын мы: шиндики вақытта карыйы гыжгырлатмаа мы?! Истеерсин калайым борчсуз-манжасыз мы?! – шашты аркадашым хем да екледи: – евин ичиндә, карыннан, дипломатия лаазым инжә олсун...

– Аннадын мы? – сорду о бана.

– Аннадым, – жувапладым бән, – ама доору сөледийнән, ангы „дипломатия” ичин о бана анды, өлә да таманынжа фикир буламадым. Икинжиси.

– Шинди да аннадыйм сана, – деди Жумбушчу Вани, – биркач лаф, несой йашадым бан карымнан илк йыл. – Икимиз да генчтик. Гугушлар гиби севишардик. Ачан ева гелардим, таа етиштиянн токадын йанына, кбпеемиз салдый гиби, карым качарак чыкарды ешаа терликлеримнан елиндя хем да бирар датлы опуш бири-биримиза баашлаардык. Ама вакыт гечер, сансын байырдан су акэр, да йаваш-йаваш беним карым башлады чыкармамаа бана терликлерими.

– Шинди нижа олэр? – соруштурдум бан аркадашыма.

– Шинди ми? – сорду о бана, – шинди бан терликлери она чыкарэрым.

– Нейя гелер бу иш, ба?! – сордум бан Жумбушчу Ванийя.

– Дедим сана е, ани карыннан дипломатия лаазым инжа олсун, – тербиетти бени аркадашым...

Бан шукур еттим ону хем йалвардым аф етсин аарлыкклым ичин.

– Сан не, ба, бени ми билмеерсин?! – сорду-шашты аркадашым...

Биткисиндя лафымызын о аклыма гетирди: – Унутма, ани кендин дедийдин бана, курумаз порезен сызынтысыймышым!..

НИЖА БИЗ ЛАФЧЫ ОЛДУК...

– Вани ба, – даныштым бан геч гуз заманында жумбушчу аркадашыма, – сан чок гечирмишин, чок билерсин хем кескин лафлы да дилин вар. Ама таа бишей аннатмадын бана ичкилик ичин. Билерсин, ани топраамыз комка да биза баашлээр.

– Сан не уусектан алдын, – дейи-верди бана Жумбушчу Вани, – комка комкайлан, ама гагаузда баш ичкидир шарап-топраан каны.

– Дур, дур! – кестим бан да онун лафыны – сайдын, ани бан уусектан алмышым, кендин дийлмисин оннардан: шарап-топраан каны?!

Аз – бучук дусунду аркадашым, кашыды биразчык енесини да кулаама еникуну следи:

– Сан бракыл таа ислаа бу уусек лафлардан да док ичелим бирар филжан шарап, нижа гечер гагаузда, да озаман аннадажам сана бир-бишей мераклы ички ичин да – билерим, ки сендан зоордур еллан-колайыннан куртулмаа...

Хызлы-хызлы гийерим бан аяк каапларымы – да качарак маазайа (шукур Аллаха, ани вар нерейи варсын гагауз ички ичин гелдийн бир адамы). Биркач минуттан сора бан гирдим ичери бир долу

бийаз гарафайлан. Жўмбўшчў Вани бакты шарабыма узун-узун да койду ансыздан (табеети курусун!) бир соруш:

– Сән не, истеерсин бән кор му олайым?

– Аннаймадым сени, – жувапладым бән она.

– Насыл аннайамадын? – сорду о бана, – сенин шарабынын бенизи алыр гөзлеримин шафкыны!...

– Кабартма бени букадар! – саваштым сустурмаа бән ону, ама файдасыз чыкты: шарап ичин о чекетти аннатмаа бир узун поэма – беллийди, ани дийл бошуна Бужакта дуумуш...

– Вани, исләә, ама, – дедим бән аркадашыма, – йа буйуралым бирәр филжән шарапчык да сора лафымызы узадажээ.

– Исләә, – кайыл олду Жўмбўшчу Вани, – да Аллаха дува едип, чактык биз бирәр филжән, сора таа да бирәрижик. Лафчы олдук икмиз да. Ама Жўмбўшчў Вани (бошуна она бөлә демемиләр!) бнезейи алды да аннатты кысадан бир жўмбўш ички ичин.

– Билерсин? – сорду бана ал-пембә йанаклы аркадашым, – олмуш өлә бир вака(случай), ангысыны пек кысадан истеерим аннадыйм сана да.

– Жаным курбан! – жувапладым бән она.

– Озаман сеслә, – узатты аркадаш лафыны.

Бир сыра олмуш өлә, ани бир домуз ичмиш киладан зеедә шарап, ама ериндә да гебермиш.

– Ола ми? – сакынарак сордум бән Жўмбўшчў Ванийә.

– Олә, зер, – дейи-верди о бана. – Домуза денилер домуз: о йоктур нечин дийсин шараба! Шарап бизим ичин! – кызгын-кызгын деди аркадашым, кам сырыдарак...

Артык геч олдуиду. Лафымыз гиттикчә таа татлы оларды. Озаман бән аннадым, ани биз таа да йакын олдук бири-биримизә. Та нечин бән карарладым койым Жўмбўшчў Ванийә таа бир соруш.

– Олур му, ки бән бу лафлары аннадыйм калан кишилерә да?

– Хич лаф та йок, – жуваплады о, сармашып бана. – Хем дийл саде бүүнкүлерини, – деди о бана, калын сеслән гүлүп.

– Йок нижә гечийм бән онуну сенин истедиинин, – дедим бән она биткидә, узадып она сыжак ел...

КОНУШМАК ЙОЛ ЎСТЎНДА

Булүшэрым бән аркадашымнан Жўмбўшчў Ванийән бир гүн үүлендән сора. Йаз заманыды.

– Селәм, – дедим бән она, – узадып елими еллешмәә дейни.

– Селам, – жуваплады о, – да елештик биз онуннан сыжак-сыжак-лыя.

– Не олэр, аркадаш? – сордум бан паалы адамыма.

– Не олажэк, – жуваплады о, – та гидерим иша уулен екмеендан сора. – Ама горерим чок киши (таа чок генчлердан) савсакланэрлар бүүк соакта, ангысы тутун ичер, ангысы йалан солеер, ангысы семчка ийер, ангысы да уунер. Йымыртанын кулубуннан сынаштылар йашамаа...

– Несой, несой: йымыртанын кулубуннан мы, нейа гелер бу лафлар? – сордум бан аркадашыма, аннайамайып дейимин маана-сыны.

– Нейа ми гелер? – деди о бана, кам укеленерак: бир таш йапма-даан йашамаа!

– Сансын болелерина даармишлар паразит, – екледим бан да сол-лерими.

– Хем да несой паразит оннар! – четин соледи аркадашым. – Имаа, ичмаа северлар, ама иша кендилерини урмаа чекилмеерлар, гежа да делирерлар... Завалылар, демедан, хеп окуз алтында бузаа аарээрлар.

– Та генаннамадым, – дедим бан она, – насыл вар колайы окуз алтында бузаа аарамаа.

– Аннайажан илери доору, – жуваплады аркадашым Жумбушчу Вани. – Болелери сени суйа готурежек, ама сусуз браажэк, – узатты о лафыны.

– Сан генан бени долаштырерсын саклы-капаклы лафларыннан, – дедим бан аркадашыма. – Несой аннамаа дейимнери: окуз алтында бузаа аарамаа, суйа готурежек, ама сусуз браажэк?..

– Бан горерим, ани сан билмеерсин ки ана дилимизда вар канат-лы да лафлар.

– Та генан: канатлы лафлар – нашийа гелер оннар? – сыкынара сордум бан она. – Не вар оннарын канатлары мы да учсуннар?

– Учэр оннар фикиржа, – деди Жумбушчу Вани гулумсеерак.

– А-ха-аа, – жувапладым бан, – да башладым кызармаа, нижа энгеч кызарэр. Башладыйдым тыканмаа, сансын хайырсызлыым олдуиду. Бир парча вакыттан сора даныштым аркадашыма:

– Несой зенгиннеттин дилини?

– Дилими ми? – койду о бана соруш, – да деди: – Дилимиздир сарп седеф, нижа бир гому, онун хер лафы хем дейими паасыздар.

– А-ха-аа, – узаттым бан лафымы, – да кайыл олдум аркадашы-мы соллериннан, дейип она:

- Сән ачэрсын беним гөзлерими, ва!
- Ола, бла! – гүлерак екледі Жұмбұшчү Вани. – Бан дедидим, ани илери доору аннайажан паасыны канатлы лафларын. Беллийди, ани аркадашым алатлаарды ишинә.
- Афет сорушларым ичин, – дедим бан она, – узадып елими айырылмаа дейни.
- Йок бишей, йок бишей, – сыкынарак гиби деди о, хем да екледі:
- Дилимиз бир гөмүдүр!
- Кайылым, – жувапладым бан, адайып аркадашыма, ани бан да топлайажам бу гөмүнүн тенелериндән.
- Пачаларын да адам! – деди о бана.
- Та генә семелеерсин кафамы, – дедим бан она. – Нашийа гелер лафлар: пачаларын да адам?!
- Коркма, коркма оннардан! Оннар сени ий тарафтан гостерерлар, жуваплады о хем екледі:
- Сык тасмаларыны!
- Таа не чыкаражан? – сордум бан она. – Не бан гезерим чарык-лан мы бүүнкү гүндә?
- Дийл бурада маанасы, – доорутту о бени. – Тут кендини, верил-ма, олма молоша!
- Сенинән зор баш кошмаа, – жувапладым бан биткидә...
- Верип ел бири-биримизә гүлүмсейрак, биз аннаштык булушмаа йакын вакытта.

ЛАФ АВШАМ СЕРИННИИНДӘ

- Авшам хайр олсун, – селәм верди бана беним аркадашым Жұмбұшчү Вани, булуштуйнан онуннан иштән сора бир першемба гүнү.
- Хайыр олсун, – алдым бан онун селемини.
- Неләр, неләр олурдур? – сордум бан она. Чоктан булушамадык. Битки сыра, нижа билерсин, йолда конуштуйдук...
- Тутэрым аклымда, – деди о бана да гүлүмседі.
- Бейинерим гүлүшүнү, – сөледим бан она. – Не үреендә чичек ми ачты? – сордум она.
- Насыл ачмасын! – жуваплады о бана, – ачан мераклы сорушлары калдырэрсин. – Сблейим доорусуну, сенин сорушларын чок вакыт бекдән гитмеерлар.

– Та́ генá булдун лафжаазы „гитмеерла́р“, – дедим она. – Не оннарын сансын вар бажаклары да гидип-гелсинна́р! – шаштым ба́н.

– Шашма, шашма, – усуллаттырды о бени, бакарак доору го́зума́.
– Бажаксыз гелерла́р, бажаксыз гидерла́р, ама оннар тез унудулмаз,
– екледи лафыны Жумбу́шчу́ Вани беним шашмама, – бурададыр оннарын паалары!..

Ба́н есап алдым, ани бизим конушмамыз бу сыра да ий олажэк. Да хич сыкынмадаан теклиф еттим она отуралым лафа су́ут аажын алтында. Аркадашым атылмады теклифимда́н.

– Иа не го́зал хем да серин! – есап алды о, ерлештийна́н скемнейá маса бойунда.

– Насыл серин олмайжэк?! – дедим ба́н, – ачан го́лга́дир хем да авшам ера́ конэр.

– Исла́а, ани конэр, – зеделетти лафларыны Жумбу́шчу́ Вани, – зерá йаз заманнары Бужакта кызгындырлар.

– Шу́куру, ани бейиндин, – еникуну дедим ба́н она, – санэрым, ани лафымыз у́ректа́н олур.

– Жанабинда́н битер, – жуваплады о бана, – несой сорушлары калдыра́жан.

– Несой му? – сордум ба́н она, – ангылары хепсимизá дейни па-асыздыр: топраамыз хем дилимиз ичин.

– Акына, ани оннарын паалары йоктур хербир ватандаша, – сбе́дидим ба́н она.

– Кими сайэрлар ватандаш? – сору-верди аркадашым бана. – Оннара, ким север дуудуу ерини, кенди адиятлерини, сыраларыны, ана дилини.

– Гечáн сыра чок ий сорушлар койдуйдун шыралы лафлар ичин ана дилимизда́н. Ха бу́ун да хем топраамыз ичин, хем дилимиз ичин конушалым.

– Кайылым, – жувапладым ба́н осаат.

– Ба́н да кайылым, – деди Жумбу́шчу́ Вани.

– Нижа́ билерсин, шиндики вакытларда пек кескин дурэр соруш ана ер хем ана дил ичин, о́ла вакында етиштик, – ачыкладым ба́н конушмамызын ниетини. Инсан ий билер, ани хер бир куш та йувасына севи́нер, ону жан еринда тутар, ону север, ону динма́з метедер, орада о йавру бу́уйу́дер, евладбойлары йувадан йолланэрлар да чоклашэрлар-кóккешэрла́р. Та́ бо́ла инсан да дуудуу ерини билер, зерá орада илк адым йапэр, илк лаф ана дилинда́ со́леер, орада чимена́ хем да чи-ча́а севи́нер, го́ка майыл олэр – буту́рлу́ онун дуйгулары кескинненер, кендиси да фикирленер...

Бизим Бужак – йалпак топрак бүүнкү гүндä. Ама херзаман о дийлмиш бөлä, зерä ачан чекилмишлар-конмушлар она бизим деделәр май биркач асир геери, булмушлар ону сыбыдылма, чалыйлан хем йабан отуннан долу, ерлери чатлакмыш, йазын солумаа пек зоормуш кызгын сыжактан. Деделәр илк баштан йашамышлар маазаларда да, ама оннар коркмамышлар зоорлуклардан. Севмишлар Бужаан топра- аны да гиришмишлар ону дийштирмää: хайванжылыы илерлетмää, екмек бүүтмää, башчаванжылыы готүрмää, йаваш-йаваш куфна хем ев йапмаа. Бужаан кырларында ишидилирмиш гагауз, тукан, молдо- ван, арнаут(албан), украин хем башка миллетлерин сеслери. Йаша- мышлар уйгун, кар сенселä да чок сыра олурмушлар...

– Не пек паалы ишлар ичин аннадэрсин, – деди бана аркадашым. – Доору, доору, ани пек паалы ишлар ичин, зерä бөлä илк-сефтä ишидерим нижä деделермиз чекетмишлар йашамаа Бужакта. – Йа не мераклы аннатмак бан бу авшам ишидерим! – калкыпта баарды Жүмбүшчү Вани. Сора ачтык биз лафымызы ана дилимиз ичин.

– Аркадашым, бүүнкү гүндä ана дилимиз ичин олэр чок лаф, хем дийл бошуна да, – узаттым бан сөзүмү конушмамызда. – Не дил калмыш деделердän, хем дийл саде дил, ама сыралармыз, адиятлер- миз бозулэрлар, үнүдүлэрлар, сыбыдылэрлар – вар колайы демää, ани сүүнерлар! Бурада лääзым кушку олмаа!..

– Дийл саде кушку олмаа, – кайыл олду Жүмбүшчү Вани, – ама гөзлеримизи ачмаа, кендимизи саймаа. – Нечин, демедään, гүбүр- лемää дилимизи себабсыз йабанжы диллердän лафларлан: „ужеләр- лän“, „канечлейләрлän“, „вяцандайларлан“, „ку тотуларлан“, „при- ветләрлän“ хем башка да лафларлан? Оса йок колайы оннары ана дилимиздä ми сөлемää? Вар колайы, ама чалышмээрыз буну йапмаа! Гелди вакыт аннамаа: истääрсайдык халк гагауз, истääрсайдык бизи сайсыннар башка халклар да, озаман мутлак лääзым коруйалым ана дилимизи, зенгиннеделим ону – ко өтсүн гагауз сеси түркүлеримиз- дä, сыралармызда, ичердä, сокакта хем калан да ерлердä!

„Биркач йыл геери бан окудуйдум анылмыш гагауз йазыжынын хем шаирин Д. Танасоглунун китабыны. „Чал, түркүм“. Онда вар чок шыралы шиирлар, ама оннарын арасындан бан пек беендим шиири „Ана дилим“, – деди бана аркадашым Жүмбүшчү Вани. Хем дийл саде окудум бу шиири, ама тутэрым ону аклымда. Йа сеслä Жанабин да не гөзäl чекедер бу шиир:

Ана дилим – татлы бал,
Салкым чичään кокусу;
Шырасыны үклү дал
Вермиш гөмеч долусу.

„Не мутлу жанына, – дедим б’ан аркадашыма, – сенин гибилери дилимизи чок севежек!”

”Хем дийл саде б’ан хем Жанабин ону л’а’азым севсинн’ар, ’у’рен-синн’ар, ама хепси, ким кендисини сай’эр ани о хализ гагауздур”, – с’оледи Ж’умб’ушч’у.

„Ш’у’к’ур аллаха, ани б’у’ун ана дилимизи хем онун литературасыны ’у’ренерлар школаларда, коллежлерд’а хем институтларда”.

– Не мутлу с’озлерин вар, ’у’рек изиннерини оннар айын-ачык г’остерерл’ар, – дедим б’ан она.

– Вар доорлуун, – жуваплады о, – ама г’орермисин, ани каранник ч’окт’у хем ол’а хызлы гечти вакыт!

– Г’орерим хем анн’ээр’ым, – кайыл олдум б’ан сыжак-сыжак.

– Етер б’у’ун’а, – деди аркадашым, – сансын он’ум’узд’а г’унн’ар чувала гирежекл’ар.

– Не паалы, не шыралы с’озлерин вар, бошуна демемил’ар сана Ж’умб’ушч’у Вани! – с’оледим б’ан биткид’а.

„Ийликт’а!” – дедик биз бири-биримиз’а, сыкып саа еллеримизин аучларыны сыжак-сыжак.

СТЕУНОЗ РУБАЛАРЫ

Бир афта кадар булушамадыйдым аркадашымнан, Ж’умб’ушч’у Ванийл’ан.

Дарсыдыйдым. Башладыды бени икид’а-бирд’а фиса-фиса алмаа. Кендим кендим’а дедим, ани бол’а гитмейжек – йа б’ан варайым жан илаччысына, шакажы аркадашыма.

Калк’эр’ым б’ан бир пазар г’ун’у еркенд’ан да гидерим Ж’умб’ушч’у Ваний’а. Булдум ону аяакта.

– Не, ба, сени да мы, ниж’а бени, уйку алмээр? – сордум б’ан аркадашыма.

О бакты бана узунжа да деди:

– С’ан унуттун сел’ам верм’а’а бана, ба, хем нечин-с’а сенин ’уз’унд’а йазылы дарсылык мы, оса кахыр мы.

– Ики керет дооруйсун, – жувапладым б’ан.

– Аллелем бежерерим б’ан сени окумаа, – г’ул’умсер’ак деди Ж’умб’ушч’у Вани.

– Елбетки, – кайыл олдум б’ан. – Букадар вакыт билишериз!..

– Гирдик ичери, – теклиф етти аркадашым.

Отуртту бени диванына. Верди елимá дергийн „Знамя” да йалварды беклейим ону бир парча вакыт.

Бир кыса вакыттан сора о шен-шен гетирди хашлак чай.

– Беким, бу чай чыкарыр сендáн дарсыккы, – шакадан деди Жўмбўшчў Вани.

Бáн са жувапладым она, ани дийл хашлак чай бени шеннендире-жек, буну саде онун порезеннери йапажэклар. Да гетирдим онун аклысына, ани аннатыйды, несой дипломатия лááзым йапсын адам карысыннан. Йалвардым аркадашыма некадар таа тез чóзсўн порезен бошчасыны. О кайыл олду, дейип ани аннадажэк бана бўйўлў рубалар ичин. Бáн аннайамадым илктáн, нечин деди о, ани рубалар бўйўлўмўшлár.

– Шиндижик аннайажан, – усуллатты о бени. – Таа ислáа битир чайыны. Бáн óлá да йаптым, шўкўр едип ону сарп чайы ичин.

– Шинди кушку сеслá бени, – деди Жўмбўшчў Вани.

Да чекетти аннатмаа, несой евленмиш Жўга Тани аалемин рубаларынан. Фукаарá, бир чокушаклы айледáйнмиш Тани. О пек сақынармыш инсан ўзўнá чыкмаа. Оннарын евин ичиндá рубалар елдáн елá гечáрмишлár: агадан – кардашлара, какудан – кызкардашлара. Елебетки, о рубалар йыртылармышлар йама-йама олурмушлар. Ени руба алмаа дейни Жўгаларын йокмуш колайлары о вакытларда.

– Ама шинди ушаклар да, генчлár да бири-бириндáн ўстўн гийинерлár, – есап алдым бáн.

– Чок ийдир, ани ўстўн гийинерлár, ама нечин чойу оннардан дели гибйá гетирдерлár кендилерини: сансын клоуннар сценайа чыкэрлар! – хошсуз деди аркадашым. – Кызлар са фистаннарыны окадар кысалдэрлар, ани айып гелер оннара бакмаа...

Сора Жўмбўшчў Вани дóндў генá Жўга Танийа, ангысы пек севмиш бир карагóзкайы кўйўндан. Оннар аннашмышлар ежеллерини бирери топламаа. Гелин олажаа, Тудорка, аннатмыш Танийá, ани онун анасы-бобасы кайылмышлар, ки олсун оннарын гўвеси.

– Бáн билерим бу кайыллык ичин дўнўржўлдердáн да, – демиш Тани Тудоркайа хошлу-хошлу.

– Гóзál йапырмышлар генчлár евели, ачан анасыннан-бобасыннан насаада отуруп та евленáрмишлár, шинди са чойу чожуклардан бир гежедá евленер да, – деди аркадашым.

Аналар-бобалар сабаален ўўренерлár, ани оннарын оолу гелин гетирди.

– Тá генá сáн фикири бир тарафа аттын, – деди Жўмбўшчў Вани, – ама санэрым файдалык ичин буну йаптым...

Бән кайыл олдум онун бу чыкышыннан да йалвардым башарласын лафыны ангы рубалары вакындын бириндә буйулу сайырмышлар инсаннар. Да о илерлетти сөзүнү, нижа Жуга Танинин йокмуш тутмалык рубалары. Бу бетерә о хоруйа гитмаа дейни, йалварып, хеп алармыш ени рубаларыны комшусунун. Оннар кадифеданмишлар хем гелармишлар Танийә таман исләә. Тудорка пек беенәрмиш бу рубалары. Та нечин о демиш Танийә, ани о бу рубаларыны гийсин дууна дейни да. Тани хич бишей жувапламамыш, ама беллиймиш, ани о ола йапажәк.

Дуундан сора гелин олажаа, нижа гечер гагаузларда, гиришмиш рубалары силкмаа хем ичерлерини тертиплемәа, ама ески рубаларын арасында о горәмемиш кожасынын стеунозлук рубаларыны. Ачан гелер Тани иштән ева, Тудорка шаша-шаша сормуш кожасына:

– Айолум, билермисин бишей: йок олмушлар сени стеунозлукларын. Аннаймәэрым, нейә гелер бу иш?!

– Аннайажан, – сакынарак жувапламыш Тани, – ачан гөрежән оннары комшунун сыртында.

– Насыл вар колайы сенин стеунозлукларын булунсуннар аалемин сыртында?! – генә шашмыш Тудорка.

Тани башламыш кызармаа-бозармаа. Сусмуш биркач вакыт да сора демиш:

– Паалы гөзүм, бу рубалар комшунундурлар...

– Шинди аннадым, – демиш Тудорка, – хем да еклемеш: – йок бишей, биз икимиз казанажыйз да алажыйз кендимизә таа да исләә руба.

– Алтын лафларын вар, – кайыл олмуш Тани.

„Сармашәр генчлар да сыжак-сыжак опүшерлар, сансын шинди да гөзүмүн онундә үчәр оннарын бу каамил опүшү“, – битиртти сөзүнү аркадашым.

– Билерсин нижа башарламаа порезенини! – дедим бән.

– Беким, – деди Жүмбүшчү Вани, – бир ушак гиби гүлерәк.

Бән да гүлдүм, ама йалвардым она гечмесин хавези да аннатсын бана некадар таа тез бир да кысадан порезен.

– Хеп алатлээрсын, – бакып гөзүмә, деди аркадашым. – Бакалым, беким, порезен бошчамын бир көшесиндә калды истедийнә гөрә да жүмбүш.

Бирдә үүсек сестә деди: – Булунәр!

Беллики, бән севиндим, хем пек.

Жүмбүшчү Вани чекетти аннатмаа, нижа бир киши йаптырмыш кендисинә када лаана ичин. О демиш устайа: – Йапасын бана бир када лаана ичин.

Оннар аннашмышлар каданын паасы ичин. Уста йапэр кадайы. Муштери олан бир вакыттан сора алэр кадайы евинэ да дөкер она су, ама о башламыш акмаа. Тер-су ичиндэ калмыш муштери. О чок дүшүммеер да гидер качарак устайа, ки аннатсын она ани кадасы су тутмээр.

– Ама лаана тутэр мы? – сормуш она уста.

– Тутэр, – жувапламыш муштери олан.

– Озаман не истеерсин бендэн: сэн дедин лаана кадасы йапмаа, ама дийл су кадасы е, шашынтыяа гетирдип, – демиш уста олан.

Муштери чекилер бир тарафа да деер кенди-кендина: ур токмаа кафана!

– Бунуннан бэн алэрым бошчамы елимэ, зерэ бүүнэ дейни порезеннэр биттилэр, – деди бана Жүмбүшчү Вани.

– Санэрым, ани сэн генэ долдуражан ону? – сордум бэн аркадашыма.

– Чүнкүм, бэн порезенсиз йашайамээрым е, – жуваплады о бана.

– Не мутлу жанына! – дедим бэн она, – да биз хошлу айырылдык. Беллики, бэн севиндим, хем пек.

СЫТМАНЫН АЛАШМАСЫ

Бир сабаа караньктан гелди бана Жўмбўшчў Вани да аннатты: „Хербири билер кенди ууруну, кенди занаатыны – бля́ бу дўннеда́ калмыш. Ка́р ким да олса, ка́р не да олса – кенди ишини бакэр...”

Гелер сыра, ани ики сытма „ишлерина́” гиришсинна́р. Бириси, илкинкиси, йапышмыш бир серт, кургаф кишия́, ббўрў са – бир тойанын тойанына, ангысыймыш, нижа́ деерла́р инсаннар, урдум-дуй-мазлардан, баш хайлазын хайлазыймыш.

Илк сытма, гирикена́ кургаф кишинин ичина́, касаветсиз демиш:

– Буну ба́н чабук жингежа́м ера́, кемиклерини да онун даадажам! Бу умутлан о гежелее́р серт хем кургаф кишинин гўўдесинда́, сабаа каршы бираз йан да гелмиш: инанырмыш, ани бу киши „хазыр”, о паттан артык калкмайа́жэк чок вакытта...

Етиштийна́н еркени сабаайа, кургаф олан фырлээр йоргандан нижа́ кузу да, чабук гийинип, йолланэр ишина́. Сытма са шаш-беш олэр да кенди-кендина́ бля́ деер:

– Сертлен, сертлен ба́н сени хеп окадар ера́ уражам!

Гечер бир гўн, гечер ики, гечер ўч – кургаф киши сытмайа истя́-меер верилма́а, ону билма́а. Башлээр сытмайы фиса-фиса алмаа, дўшер о ка́р кахыра, ани бир кургаф та кишийи бежеря́меди ера́ жинкма́а! Гелер она айып. Чыкэр уфкеси. Атеш гиби кызмыш...

– Не деежа́м ба́н достума булуштуйнан? О бени ера́ сока́жэк башка сытмаларын арасында! – кенди-кендина́ баармыш не сеси вар-сайды. Дўшўна́-дўшўна́, илкинжи сытма гирер фикира́, ани ля́а́зым ола́жэк она булушсун икинжи сытмайлан-достуннан, ангысы гирмиш тойанын ичина́. Есаплээр бля́: раз ба́н енсейамедим бу кургафы, не йапыдыр достум о даа гиби кишийла́н! Сайыклээр бля́, ани достуна гитсин гежа́, зеря́ вар колайы гўндўз ону булмасын евда́: гитмесин о хайлаз кишийла́н гблгейя́ бир тарафа!..

Нижа́ неетленмиш, бля́ да йапымыш. Ачан гирер ичери, ишидер бир бўўк хырылты – уйуармыш досту хем пек аар солуйармыш хайлаз киши. Уйандырэр достуну, икинжи сытмайы. Чекер ону бир кошейа, ки ишитмесин оннарын лафларыны хайлаз киши. Бу бетера́ досту демиш она:

– Бошуна сакынма, о олду калкмээр ўч гўн!

Илк сытмайа бу лафлар гелмишля́р, сансын коор аттылар ўстўна́...

– Айып бана, айып бана! – таа бир сыра демиш о кенди-кендина́ биркач сыра. Ама пек инанмазмыш, ани досту доору сблесин да геня́

сорэр она:

– Паалым, сѣн хализли ми деерсин, ани олду ўч гўн нижѣ хайлаз йаталач.

– Олѣ, олѣ! – кысадан хем кескин жувапламыш икинжи сытма. Дўшўнмѣѣ варэр илк сытма: не йапмаа? Несой о аннатсын достуна, ани жингѣмеди ерѣ бир кургаф кишийи?!

Гирер о фикирѣ, ани таа ий олажѣк данышсын достуна, ки о брак-сын ону да хайлаз кишинин ичиндѣ булунсун – ер булунажѣк!

– Билерсин не, – данышэр илк сытма икинжисинѣ, – колвер, достум, бѣн да динненим баари бир гўнжѣз хайлазын ичиндѣ, зерѣ о серт хем кургаф оланым семѣ етти бени: не кенди динненер, не бени раата бракэр...

Икинжи сытма сусмуш, кайыллык вермиш. Ер ми йок?

Инана-инанмаз, илк сытма йан гелер хайлазын ичиндѣ (достуннан арка-аркайа) да олѣ да сызэрлар: Биртаан битмиш илк сытманын аалашмасы...

Бѣн шўкўр еттим аркадашымы бу аннатмак ичин, ама еснемемдѣ-ѣн дайанамадым, зерѣ гўзлерим таа ачылмадѣйдылар...

„БУ МУ БАНА ЛѢЪЗЫМДЫ?...“

– Билермисин не истеерим аннатмаа сана, аркадаш? – сорду бир сабаа Жўмбўшчў Вани бана.

Бу сорушу бѣн ондан беклемѣздим. Да бѣн да онун сорушуна сорушуму койдум она:

– Нѣндан вар колайы бѣн билийм, не фикирѣ гирдин сѣн таа еркендѣн? – сордум бѣн она еникуну.

– Э-хе-хей, – узатты о сесини, – хич та савашма танымаа, зерѣ бошунадыр. – Чок ишлѣр ичин вардыр аннаттым сана, ама болѣ иш ичин йоктур таа бишей сўледийм.

– Аннайамѣэрым сени, – жувапладым бѣн она хызлыдан. – Нейа гелер бу иш?

– Дил ичин.

– Ангы дил ичин, ба?? – истедим бѣн билмѣѣ.

– Бизим дил ичин, – жуваплады аркадашым.

– Е, не бѣн билмеерим ми ана дили ми? – таа бир соруш койдум бѣн Жўмбўшчў Ванийа.

– Лаф гитмейжѣк сенин ичин, – деди о бана. – Шўкўр Аллага, ани

дййлсин оннардан, ангылары ана дилинннн ойнээрлар, ону лӳӳзымсыз гӳбурлердлар лафларлан башка диллерднн.

– А-ха-хаа, – узаттым бнн да лафымы, – сансын башлээрим анна-маа...

– Озаман ислӳӳ, – деди лафчы аркадашым, – да чаарды: – сеслӳӳ!...

Чекетти о аннатмаа, нижӳ Никулашканын (бӳлӳ дӳӳрмишлар гагаузлар рус царына Икинжи Никулай) гӳнӳндӳ дӳшер служба йаппаа Одессада оннарын маалесинднн бир батал генч, ангысынын сокак лаабыймыш Гауруш. Куветлиймиш. Пек севӳрмиш кендисини дик тутмаа. Май йокмуш достлуу сайдый. Вармыш инсан канырмасы да.

Одесса касабасы она гелирмиш бир фасыл дӳннӳ гиби: херерси инсан, доздолайда шамата, тӳрлӳ сокак бойларында чоккатлы йапылар. Гауруш зор чекеттирмиш службасыны, зерӳ бет билирмиш рус дилини о ӳзерӳ, ани саде ики класслан айырылмыш школасындан: бобасы бир сыкы адаммыш, чок зенгинненмӳӳ истӳӳрмиш да ушакларыны школайа май йолламазмыш. Ама йаваш-йаваш Гаурушун дили русчада „сӳкӳлмӳш“, да о башламыш аннашмаа аркадашларыннан хем заабитлериннн да.

– Харашо, харашо, Гауруш, – ишидӳрмиш о икидӳ-бирдӳ заабитлерднн, ани чекетти русча о да кендини доорутмаа-лафетмӳӳ...

Илери доору Жӳмбӳшчӳ Вани аннатты бана, ани Гауруш ааз ий гӳрмӳш баштан службасында: незаман тревога-алырма геженин бир вакындында олурмуш, незаман да булунурмуш о кышын да кырын байырында... Ама вакыт ериндӳ дурмээр – гӳннӳр гечӳрмиш, нижӳ сулар байырлардан акармышлар. Гӳн-гӳнднн Гауруш русчайы таа колай „капармыш“ да буна севинӳрмиш, сансын гӳзлери ачылармыш йабанжы дилли кишилерин арасында. Да о окадар „улашмыш“ русчайлан, ани башлӳмыш дӳшӳнмӳӳ хем лафетмӳӳ русча, евӳ да хеп бу дилдӳ кийат-мектуп йазармыш. Евдекилар, кабледип ондан бӳлӳ мектуплары, шаш-беш сорармышлар бири-биринӳ: – Не олэр бизим Гаурушлан? Не унутту мӳ о кенди ана дилини? Сансын дийлди камалардан! – чок дӳӳрмиш анасы, ӳртӳп чемберинннн кашларыны да...

Бир вакыттан сора Гауруш гелер евӳ гӳрӳшмӳӳ. Ачан гирер ичери, хемдӳ русча данышармыш евдекилеринӳ, ангылары, беллики, ону май аннамазмышлар да узун бакармышлар – ажаба незаман Гауруш лафедежек ана дилиндӳ, гагаузча.

– Не олду сенинннн? – серт сормуш анасы, – што, што хеп сорэрсын бана. Кафан мы даалды?...

Йаз вакыдыймыш. Гелмиш сыра чыкмаа дышары. Гауруш кардашыннан гидер хармана. Онун кенарында булунурмуш бир бӳӳк гага-

уз тырмы. Йаклашэр о тырмаа Гауруш да чекедер айааннан басмаа тырмын дишлеринэ, соруп русча гүлүмсейрэк:

– Што ето? Што ето?...

Кардашы дайанамамыш да демиш Гауруша:

– Ха етти камаландын, ба! – Гауруш са генэ: – Што ето? Што ето?

Ойнайа-ойнайа, Гауруш басэр тырмын дишинэ отүрлү, ани тырмын сапы хызлы калкэр йукары да каптырэр Гаурушун аазына. Чекедер кан акмаа дудакларындан. Брак е, кырылмышмыш бир да диши! Гауруш тутушэр: несой чыкажэк о инсан үзүнэ патлак дудакларыннан хем кырык дишиннэ? Да үфкели-үфкели сорэр кардашына, шинди гагаузча:

– Нечин алмээрсын бу мерети бурадан, ба? Сакатланажам да...

– Нечин ми? – сормуш кардашы Гауруша, да жувапламыш – Онуштан, ани аклына гетирэсин ана дилини...

Кызарэр-бозарэр Гауруш да сорэр кенди-кендинэ: – Бу му лээ-зымды бана? Калсын-калсын та тырмык мы бени акылландырсын?!

– Та болэ да олэр йашамакта, – деди биткидэ бана Жүмбүшчү Вани, – ачан аалемин таууну каз сайэрлар...

Бән пек беендим, ани о унутмады беним да аклыма гетирмаа бу фикирли сблейишимизи, зерэ беним бнкү дишлерим пек верандыр...

АВЛАНМАКТА

Саде не аннатмээрлар авжылар ичин!... Вар мы колайы, ки Жүмбүшчү Вани да бишей-бишей оннар ичин сблэмесин? Йок нижа бу олсун!...

Йа сеслэйин онун аннатмасыны авжылар ичин да.

Ики авжы йолланэрлар авланмаа. Гидаркенэ айын-ачык лафедэрмишлэр, насыл вариантлар вар колайы олсун авланмакта. Беллики, үүнмедэан авжыларын лафы битмэзмиш...

Етишерлэр оннар даайын кенарына. Даа бүүкмүш. Артык кыш заманымыш.

– Та гөрермисин бу бүүк излери каарда? – сормуш авжыларын бириси, – ангысына дээрмишлэр Кызгын Тоди. – Оннар саде айы излери чыкажэklar, бән алажам даайын саа тарафыны – бу излерин аардына. Билежам баарим нечин гелдим авланмаа.

– Бән са гидежам даайын сол тарафындан, – демиш икинжиси, – ангысына дээрмишлэр Йашкалак Кости.

Авжылар айырланэрлар. Гечмеер чок та вакыт, Кызгын Тоди башлээр баармаа кафадарына, авжы Костийа, ани о булмушмуш айыжыны.

– Ислаа, – демиш Йашкалак Кости, – ал ону да гел беним йаныма.

– Гидежам бан, – жувапламыш баарарак авжы Тоди, – ама о салвермеер бени...

Бир вакыттан сора булушэрлар авжылар даайын кенарында. Чекедерлар лафетмаа. Кызгын Тоди бирдан сормуш Йашкалак Костийа:

– Сан нечин баармадын бана, ани алмышын ики тайна тавшам?

– Несой вар колайы уунейим бан тавшаннарымнан, – демиш Кости, – ачан сенда айы вармыш? – Хем да, кендин да билерсин, ани тавшаннар уркерлар.

Кызгын Тоди сусмуш. Йуткунмуш. О, завалы, севинармиш, ани зар-зор куртулмуш, дири калмыш айыдан, ама шубасы парам-парча олмуш кими еринда. Онуштан авжы Тоди савашармыш пек-пек та гормесин авжы Кости онун йыртык шубасыны, зера авжылар билерлар бири-бирини канырмаа...

Бир да Тоди демиш достуна:

– Сан шака тутма, таа ислаа вер бана тавшаннарын бирисини да куртар бени гулунтудан куйда. Шубамы бан насыл-нижа йаматтыра-жам, ама аалемин аазыны капайамыйжам тавшансыз...

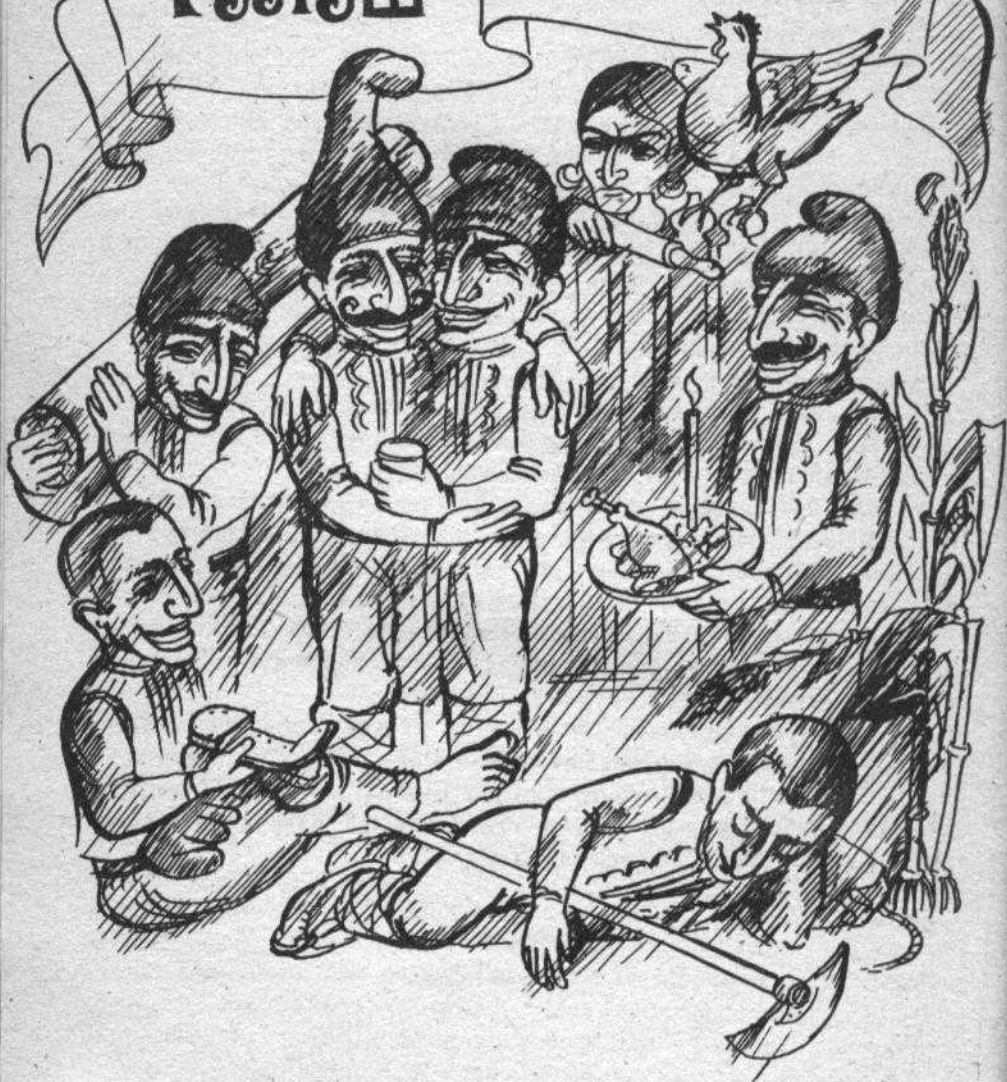
Урэрлар сыртларына авжылар бирар тавшан да йолланэрлар ева дору, зера артык гун каушурмуш, Лаф-лаф гелардилар, гозал дуруду, ани хализ авжылар гелерлар. Бан кар майыл олдум оннара, зера вакидын бири да кендим да авжылык еттим. Ама ачан ишиттим, ани Кызгын Тодинин гозал шубасыны айы параламыш, жаным ажыды она. Ама авжы Тодинин узундан хич дийлди белли, ани о кусулу олсун... Бошуна демемешлар: авжы судан да куру чыкэр...

– Та, горду му не олмуш авланмакта? – биткида сорду Жумбушчу Вани бана. Аннатмайдым, билмейжийдин. Сан да аннат башкасына...

Бан кайыллык вердим буну йапмаа хем да бираз да кендимдан еклемая чункум, вардыр туттуум тупаа елимда, качаркана тавшан аардына даада, баада, кар йамачларда да...

РҮЛҮШ

БОЛЛУГУ

ТАУУН ӨТМЕСИ

Сааселем Вани маалемиздэн кескин фикирлилердэн бирийдди. Лафыннан айырыларды-сечилэрди о инсан арасында: вар ола кишилар, ангыларыны чок тутмээр бир лаflan инсаны шаш-беш еттирсин... Бежерэрди о кендини каbartмаа, сакынмазды үүнмээ да...

Топлаштыннан, адамнар чок түрлү фикира гирерлар динненир гүннериндэ: ким жумбуш аннадэр, ким кийат ойнээр, ангысы да, касып кулааны, саде сесиргенер. Бир пазар гуну, үүлендэн сора, Сааселем Вани демиш адамнара чатырыкта, ки варсыннар барабар кырчмайа да бирар-икишар ички чексиннар. Ангысы адамнардан бундан атылажэк хайлаклык вакытта?! Да бир болук киши йолланэрлар кырчмайа. Бу адамнарын арасында булунурмуш Феслен Тоди, ангысынын карысы пек зивиртижи инсанмыш. Евин ичиндэ онун лафы кесип-довраармыш евдекилерини. Дүшармиш ондан кожасына да. Ачан о есап алэр, ани онун Тодиси да йолланмыш кырчмайа, бирдэн тутушмуш да чекетмиш „окунмаа“ аулун ичиндэ. Онун кескин сеси ишидилэрмиш таа узак ердэн да.

– Не олэр, Тодур, евиндэ? – сормуш она биркач киши болуктан. Ама Тоди сусармыш, сансын аззы китлиймиш. Бирдэ о качырэр аззындан бир соруш-жумлейим: – Оф, сиз билмеерсиниз ми не олэр?..

Етишер адамнар кырчмайа. Буйурэрлар биркач филжан шарап да лафчы олэрлар. Башламышлар гетирмээ аклыларына түрлү-түрлү случайлар йашамакыларындан да аннадырмышлар оннары. Ама аннатмакларын арасында чыкармыш о түрлүлериндэн да, ани кимсайды оннардан тузлу гелэрмиш. Лаф лаftан – вакыт гечер. Лаазым олмуш кишилар донсүннар евлеринэ.

Геларкан сокакча – ачан йаклашэрлар Феслен Тодинин евинэ – онун аулундан кары сеси отармиш. Жанабиси кожасыны котулээрмиш. Бу лафлары ишидерлар хепси адамнар. Сааселем Вани дүшүнер бир-бишей солесин да адамнарын корашланмыш кефи сенмесин. Не солесин? Бирдэ солеер, нижа онда гечармиш, ансыздан: – Не ислаадир, ачан аулун ичиндэ хороз отер, ама не бет, ачан таук хороз еринэ отер...

Бакынэрлар адамнар бири биринэ, да сырыдарак даалышэрлар кенди конакларына. Ама Феслен Тоди ола да аннамамыш Сааселем Ваннин битки лафларынын маанасыны, да о да сырыдарак йолланэр евинэ.

„ЙАЗЫК...”

Аар башлы Тодур евелки заманнарда чифтчилий веран гөтүрәрмиш: аалем икинжилаа папшойларыны казармыш, о са гиришәрмиш гүжүлэ илк казмайа; башкалары май башарлармышлар харман дүүмаа, о са – саде чекедәрмиш харманыны олдурмаа...

... Бир гүн, булунуп меранын ортасында йалныз, о бозлармыш сары бенизда папшойжукларыны, сансын оннары сьтма тутмуш. Бозлээр бир, бозлээр ики, ашаа бакарак, ачан калдырэр кафасыны, бир саклы сеслән кенди-кендина демиш: „Йа не чоктур оннар, папшойлар! Таа колайы оннары олса гөрмейим!”

Йатэр папшойлуун ичинда да, нижа блу, аушамадак чекер бир дерин уйку. „Не ислаа, – демиш, – ани оннары гөрмедим”.

Гечаркан йолдан, аар башлы Тодурун тарлаларын башларындан, күйлүлэр сансын лозунгу окуйуп, дээрмишлар: –Йазык топраа, йазык папшойлара...”

ОНСЕКИЗЛИК

Четин Кости чобаннык едәрмиш. Онун чок йыллары кырын байырында калмышлар. Кийат билмесиндән онун аннамасы йокмуш. Йокмуш, зерә школайы саде дүшүндә гөрәрмиш. Бүүмүш, нижа деер гагауз, бир чорлан гиби йабан.

Чобаннарын бириси, Синсор Вани, хеп севәрмиш Костийи гүлмаа алмаа, ону канырмаа. Вани чок сыра, бракып тырлайы, уураармыш филана-пишмана күйдән. Булуштуйнан күйдә, шарабы булармыш. Шарапса, нижа деер инсан, дили узадармыш...

„Долдурдуйнан” кафайы, Синсор Вани карарлээр, ани дөнежек тырлайа, ама йапажэк бир шака ишини, ки гүлсүннәр Костийи. Бу бетерә о алэр бир онсекизлик шараплан жобуна (маамла сурат Костийи йыкрам етмаа), ама чалышмыш таа чок, ки калан чобаннары гүлдүртсүн.

Етиштийнән тырлайа, Синсор Вани аннадэр кысадан, нередә гезмиш, киминнән гөрүшмүш. Биткидә да о деер: „Бән гетирдим бүүк баашыш Костийа – бир ока шарап, – бакалым, не лаф жуваплайжэк Кости кендиси. Алэр да узадэр Костийа долу онсекизли. Алдыйнан елина шишейи, Кости бир солукта йудэр о шарапчыы. Синсор Ваниса бакармыш, сансын картал гөзлериннән. Ачан Кости койэр онсекизли

ера", Синсор демиш она: „Бей, йа бакын, Кости бир солукта йутту бир ока шарап”.

Йаны башында оланнар, акыл ердираммаз, не истеер йапмаа Синсор Вани, сесиргенерлар, ажаба не жувап вережек Кости. О са алатламазмыш, сансын саказы чийнарсин лафыны чийнеер да кесен-кес болла жуваплээр: „Бу шийа да окалык, нижа сенин лафларын, ишлерин доору, нижа тилки ийлаа душунер...”

Копушэр бир гүлүш үректан. Гүлармиш салт йаныбашындакы чо-баннар. Синсор Вани са чекедер дилини даламаа да кенка калэр...

МАНЖА

Ийлик танымаз Мити, орта йашта бир адам, пек севаармиш карнысыны дойурмаа аалемда – она сарп датлы гелармиш башкасынын манжалары. Кенди карысынын манжаларыны о май беенмазмиш: ба чийлиймишлар, ба тузлүймушлар, ба йакыжыймышлар, ба нашейса урармышлар...

Бу бетера о гүжендиармиш, кар ааладармыш карысыны Вера.

– Та филан инсанда, бизим комшуйкада, – хомурданармыш танымаз, – манжалар – доймаасын имаа, сенин са сансын йал, йок нижа аазына аласын. Та илештирер комшуйкалар – манжасы манжадыр, дийл нижа сенин, ани аазында буусун...

Кары олан хеп чалышармыш таа ий йапсын манжаларыны да танытсын кожасына, ама ийлик йарадамээр кожасына, Кавга ев ичинда манжа бетерина суунмазмиш.

Не йапсын кары? Ки куртулсун кавгалардан, Вера данышэр комшуйкасына, несой о хазырлээр манжаларыны, ангылары окадар пек бенармиш танымаз Мити. Гелип ева, Вера хазырлээр манжайы кожасына, нижа сбемиш комшуйкасы.

Авшамнен, гелдийнан Мити ева иштан, карысы она деер, ани се-виндирежек бу сыра кожасыны, зера пиширди манжайы бла, нижа пиширармиш манжаларыны комшуйкасы. Вера санмыш, ани кожасы беенежек имейи да кавгалар ичериндан кесилежеклар. Ама танымаз Мити о адамнарданмыш, ангылары, нижа деер гагауз: илери гидарсан – сусежек, геери каларсан – тепежек. Мити гена беенмеер манжайы, хомурдана-хомурдана деер:

– Не манжа илиштирди Мани булу, коймушту бир да мумжааз екмаа устунна, та бу манжа хализдан! – барынэр кожасы хардей гиби йакыжы лафларыннан.

Нāпсын Вера да беендирсин манжаларыны кожасына? Дүшүнер о бōлā, дүшүнер бōлā – санэр, ани кафасы артык даалажэк. Бир гежā, уйанып уйкусундан, онун аклысына гелер калксын еркеннāа да хазырласын кожасына манжа, нижā илери йапарды, ама салт десин она, ани дийл кенди йапты, ама комушуйкасы илештирди. Пиширер Вера манжасыны нижā билер, койэр чанаа, бир дилим екмāа да баттырэр бир да мумжааз да койэр кожасына софра, ама деер:

– Тā, бе Мити, не манжажыы илештирди Мани булū, йа отуралым да сыжажаккана ийелим. Вера ийармиш хем беклāармиш, ажаба не деежек кожасы, калдырмайжэк мы генā бир кавга манжа ичин?

Мити атэр биркач быка аазына, атэр таа, беенип манжайы, деер:

– Тā буна денилер аалемдā вар хализ кары.

Карысы олан дайанамээр да жуваплээр кожасына бōлā:

– Бу манжайы йапан карынын ады Вера, ангысы сенин онūндā отурэр. Ийлик танымаз Мити дургунэр, йуткунэр биркач сыра да деер:

– Олā сōлесāнā е...

„БЕКЛЕЕРИМ ШЫРА КАЙНАСЫН...“

Кафез Митран урдум-дуймазын бирийди, гениш омузлуйду, ама ишлерини гечтāн геч йапарды: аалем казарса – о екāрди, аалем харман олдуарса – о бичарди таа..

Олāйди онун ўрāа, беллийди ўруйўшўндāн ани хайлазын хайлазыйды бастым-басамадым гезāрди, ама жўмбўшлериннāн хем гўлдўрмесиннāн блдўрāрди. Кенди са гўлāрди бōлā, ани май аазыны ачмазды, ама хи-хи-хи узадарды таа байылынынжасына. Дийлди ичкижилердāн, ама алдыйнан кафайа бираз ичкин – бир-бишей йапажэк бōлā, ани йаныбышындакылары гўлсўннāр дойунжак.

Йаз заманы узун тутэр, шараплар, нижā денилер, аяаны топлээрлар. Йаклашыркана гўз, хепсиндāн илери морармаа башлээрлар йалабык ўзўмнāр. Кафез Митран дон донāрди йалабык чотукларын долайанында – болай таа тез олсун ўзўмнери да о бир-бишей йапажэк, ки инсаны генā гўлдўртсўн. Донā – донā йалабыкларын йанында, нижā куваннāр балын йанында, о есап алэр, ани вар колайы артык ўзўм топламаа. Бир пазар гўнў августа – харман айында, – не гелер онун аклына, алэр кофайы елинā да гидер да долдурэр ону ўзўмнāн. Ачан гōрер карысы буну, тутушэр, чекедер баармаа:

– Сана дийл ми айып, бе, дийл ми сана гўнах – оннар таа йарый-

арыйа ешилдирләр! Ама гөрер, ани онун лафларындан файда олмайа-
жэк да кестирер лафларыны.

Гечмеер чок вакыт Кафез Митран езер үзүмнери, сүзер шырайы. Алэр шырайы бир каплан да чыкы-верер аулун бойуна, нередә булу-
нурмушлар онун комшуларындан. Ачан гөрерләр комшулар шырайы,
чекедерләр шаш-беш олмаа: несой вар колай бозмаа таа ешилли
үзүмжүү, комкайлаң ойнамаа?!

– Нечин боздун үзүмжүклери, дайанамыйажэйдын олсуннар да
гөрасин хализ файда шарапчыкта, – үфкеленәрмишләр оннар.

Кафез Митран сусарак дурумүш. О дүшүнүрмүн, не йапмаа да
комшуларыны бир түрлү шаштырмаа. Чок дүшүнмеер да деер блә ком-
шуларына:

– Бән та шинди бу шырадан шарап йапажам... Комшулары хич сор-
мамышлар да баарим, несой вар колайы блә бирдән йапмаа, ки шы-
радан шарап олсун, зерә биләрмишләр, ани о бир-бишей чыкаражэк-
дүзежек. Олә да олэр: Кафез Митран калдырэр каабы шырайлан, ичер
ону бир солукта. Комшулары бакэрлар она узун-узун. Бириси оннар-
дан дайанамээр да сорэр Кафез Митрана:

– Нечин йаттын сокакта?

О аар сарса-сарса жуваплээр:

– Беклеерим шыра ичимдә кайнасын...

УЗУН ЕЛЛИ

Йаван Вани ишчиймиш. Ездовой ишләрмиш. Ама узун еллиймиш:
наши-наши, ама хеп ташармыш ева. Бир керә олэр – ий гелер, ики
керә олэр таа да ий гелер. Олә-блә сынашэр чалмаа-ташымаа. Сура-
тыны са калыннатмыш дүбүдүз. Йаваш-йаваш башлээр саймаа, ани
кимсей тутмайжэк, она „дур!“ демейжек.

Гүзүн, ачан динжә папшойлары чекедерләр топламаа Йаван Вани
дүшүндә да горер, ани некадар-некадар, ама сыйырсын колхозун
берекетиндән. Топлээр о некадарса онун есабы, саклээр папшойлары
кошун ичиндә да йолланэр талигайлан ева. Йолда маана сыхлык ча-
лармыш, ама аклындан хич чыкмазмыш, не вар колайы о сөлесин, еер
тутарсайдылар ону бу папшойларлан бекчиләр. Гечмеер хич чок та
вакыт, нижә бекчиләр дургудэрлар ону. Ачан бакэрлар – йарым кош
папшой кундаа вармыш. Чекедерләр лафетмаа. Бекчилерин бириси
сорэр:

– Нечин б^ол^а йапэрсын, ба Вани?

Кабаатлы олан, сансын дилинин ужунда вармыш хазыр жувап, деер:

– Е-е-е, бана мы бу папшойлар. – Вар евд^а биркач гырлица, оннар бени раада бракмээрлар...

Бекчил^ар таказалээрлар Ванийи, бираз савашэрлар коркутмаа ону да сонда изин верерл^ар гитсин, ама папшойлары колхозун складына г^от^урс^ун.

Йолланьркан кабаатлы, бекчилерин таа йашлысы сорэр Ваний^а:

– Башка кер^а йапажан мы таа б^ол^а? Йаван Вани д^уш^унмеда^ан деер:

– Солейамейжам...

Да йолланэр талигайлан колхозун складына доору...

БИР КИЛА С^УТ

Трагнал Миал сыкы хем фантазэр бир адаммыш. Она хич бишей етм^азмиш д^узм^аа т^урл^у-т^урл^у олмамыш ишлери...

Бир кер^а баашлээр она амужасы бир кила с^УТ. Трагнал Миал, аз-бучук д^уш^ун^уп, чекедер сайыкламаа отурду еринд^а, койуп ч^олм^аа с^УТл^ан йанына:

– Та б^ан бу с^Уд^у ичеж^ам, – чекедер о кенди-кендин^а с^оленм^аа, – ама таа ий дийл ми сатайым ону да алайым онун паасына йымырта. Оннардан вар колайы б^уу^сс^ун пилич. Пиличлери сатажам да таук алажам. Онуннан чыкаражам чок пилич. Сатажам оннары да алажам кузу. Кузулары сатажам – койун алажам, оннары сатажам – дана алажам. Б^уу^дд^уйн^ан дана – инееми сатажам да бейгир алажам. Бейгири бакажам б^ол^а, ани йалабысын, г^озл^ерини камаштырсын, коштуйнан да – учсун-гитсин! Пазарларда кошажам бричкайы да карымнан панайыра варажам-учажам. Ама пиндийн^ан бричкайа, карыма дейж^ам чекинсин кенара...

Савашэр алатлан г^остерм^аа, ниж^а карысы л^аазым чекинсин бир тарафа, да елинн^ан актарэр ч^олм^аа с^УТл^ан ер^а. Бакэр о узун-узун, несой йайылырмыш с^УТ ерд^а да деер кенди-кенид^а:

– Аалем йалан патладыркан баарим зарар кендин^а йапмээр, б^ан са буну да йапэрым. Б^ол^а вар ниж^а кайбел^асин, – да чекедер ачлан ерд^ан с^Уд^у топламаа...

„ВАР ДУВАРЛАРДА ИШ...”

Хер бир куйда дүзерлар ев – нанда енидан, нанда да ескилери енилеерлар.

Ах, некадар хазырлык гөрер, ким ев йапмаа гиришер!... Ола калмыш, бла буун да гидер: гагауз бир-бишей дүзмедан йазы гечирмаз...

Дийл колай иш, ама лаазымны-тежилли. Шинди да ев йапэрлар – оннар таа чок бензерлар клиселера: гениш, уусек, шафкы. Йаша да йаша хем секин ичлеринда!

Орги Кырыжы хем онун карысы Матрона. топлайып паражы хем горуп хазырлык, карарламышлар йапмаа бир ев, ани ансыннар оннары ий лаflan ушакларын да ушаклары. Чететтирмишлар бир пазартертеси гуну. Топланмышлар чок межижилар, зера Орги хем онун карысы пек чок вармыш гитмишлери межийа. Евин дуварларыны калдырмышлар, сансын масалларда гиби иш олмуш. Бла ишлар гидерлар, ачан уйгундук вар инсаннарын арасында. Шукур, ани о вар арамызда...

Гелер сыра ортуй коймаа. Орги Кырыжы пек-пек дүшунмеер да данышэр Тутсак Данила, ангысынын елиндан гелармиш усталык, ама вармыш хем йайманны хем да алатламасы. Хызлы-зызлы олчер не лаазым она да чекедер кыймаа одуннары. Артык хазырмыш айкыры киришлар. Орги севинирмиш, карысы да савашырмыш таа ий дойурсун устайы да иш спорлу гитсин.

Етишер вакыт калдырмаа айкыры киришлери дуварларын устунна.

– Орги, – демиш Данил, – сабаа калдыражэз айкыры киришлери. – Лаазым олажэк бир йардымжы. Бан билерим, ани иш хызлы гидежек, зера кыйдым одуннары нижа лаазым.

Калдырэрлар бир кириши – кыса! Калдырэрлар икинжисини – кыса! Не йапсын Данил, гордуйнан ани Орги ер буламээр кендина жан ажысындан?

Данил кызарэр-бозарэр да бла деер ев саабисина:

– Билерсин бишей, Орги, вар дуварларда иш.

– Несой иш? – сорэр ев саабиси, сансын хашлак суйа дүшер.

– Вар, деерим, дуварларда иш, – таа бир керет сөлеер уста олан,

– Оннар гениш, онуштан айкыры киришлар кыса гелерлар.

Алып кендини елина, Орги Кырыжы кескин-кескин деер устайа, горуп, ани бла да, бла да одуннары бозулдулар:

– Гиришинжа усталаа, сан хич ми ишитмедин инсандан, ани бир керет кесинжа одуну, он керет олч ону!..

Сусарак, алып аваданникларыны елинá, кычын-кычын Тутсак Данил сыйырылэр бу ени евин долайанындан да үнүдэр биртаан, ани о да устаймыш. Ама ону унутмамышлар күйжүүлэр – бүүн да ону гөрдүйнán деерлэр: „Вар дуварларда иш...”

ЧИЗМЕЛАР

Евелки вакытларда, йаптырдынан бир фистан йаки башка бир руба диктирдийнán, инсан ону коруармыш, нижá гөзүнү коруарсын. Ени рубасы йылларлан асылы дурармыш бүүк башта, сансын нижá бир икона.

Калкан Тоди вакыдынын бириндá диктирер кендисинá бир чифт чизмá.

Диктирмáа дейни бу айкакаабларыны, о чок вакытта паражыы топламыш. Ачан гетирер евá чизмелерини, о карарлээр, ани оннары пек коруйажэк хем салт клисеяа гитмáа дейни гийежек. Бүтүн күй билáрмиш, ани о блá да йапармыш. Йолланармыш клисеяá – незаман йалнайак, незаман да чарыклан, чизмелерисá, сарып, алармыш колтууна. Етиштийнán клисеяá, о, чыкарып чарыкларыны, гийáрмиш чизмелерини, ки инсаннар она шаш-беш баксыннар.

Калкан Тоди чок кабардармыш кендини, ани вармыш кáамил чизмелери. Топландыйнан кишилáрлán сокакта, хеп севáрмиш үүнмáа, ани чизмелерини ташыйажэк чак он йылдан зеедá, ама хеп та оннары ени тутужэк. йаныбашында оланнар шаш-беш олармышлар: насыл вар колайы бир чифт чизмейи он йылдан зеедá кулланмаа!! Да оннар мераклы сорармышлар Калкан Тодийá – нижá бүү иши о йапэр?

Бириси кишилерин арасындан, ангысына дáармишлэр Колтук Иван, карарламыш: йа бán гиришийм да еденийм бу чизмелери. Да сорэр Тодийá не паа туттуражэк бу чизмелеринá. Чекедер оннар, нижá гечáрмиш, бири-бири соймаа да биткидá сатыжы олан демиш: „Хади, бán кайылым артык бу паайа”.

Ачан дóнер о евá, чекедер аннатмаа карысына, ани сатты чизмелерини.

Карысы сорэр, кача оннары верди. „Олмалы, сán оннары баашладын!” – бир серт сеслán о демиш кожасына. Калкан Тоди дийлмиш о адамнардан, ангылары баашлээрлар. Карысына о жуваплээр: „Билермисин, кары, ани бán харжымы чевирдим геери?”

Колтук Вани буламазмыш ужуну севинмесинá. „Йа бак, мари

Манчи, – деер о карысына. – Олмуш он йылдан зеедӑ ташыды оннары Калкан Тоди, ама оннар нижаӑ ени дурэрлар!”

Вани башлээр ташымаа чизмелерини, ама биркач вакыттан сора есап алэр, ани оннар башлээрлар даалмаа: су качыармышлар, табаннары айырылармышлар, үстлери чатламышлар...

Дайанамээр Колтук Иван да булушэр Калкан Тодийлӑн, сорэр: „Насыл сӑн оннары он йылдан зеедӑ ташыдын? Таӑ бендӑ оннар шиндӑн даалдылар!”

Чок дүшүнмедӑӑн, Калкан Тоди бӑлӑ жувап кыврадэр: „Е-е-е, бе-жермеерсин ташымаа, оннары саде клисеяа лӑӑзым гиймӑӑ!”

Калэр Иван курулу...

ЛАМБУ

Дуудууна пишман Ламбу веран начальниклерин бириймиш. О mutu гибиймиш. Ондан лаф чыкынжа, вармыш колайы жанын таа тез чыксын.

Хепсиндӑн зоор гелӑрмиш онуннан бир йолда булунмаа: сансын су аазында тутармыш – йок бир-ики лаф сӑлемеси. Службасында Ламбуйа чок сыра лӑӑзым олармыш машинада гезинмӑӑ, чүнкү начальникмиш, лӑӑзым гездирсиннӑр ону. Онун шоферинӑ дүшмүш бир күчүк, йылларыны унутмуш машинажык. Шофер са бир генч, ачык-гӑз адаммыш. О таа чок динӑрмиш дийл ондан, ани кулланэр машинаны, ама ондан, ани начальни, дуудууна пишман Ламбу, сусармыш, сансын онун аазында килит булунурмуш хем үреендӑ да буз асылый-мыш...

Бир керӑ гидерлӑр оннар икиси машинайлан районул ортасына, Комрат касабасына. Гидерлӑр-гидерлӑр, биркач сыра машина бозулмуш йолда, ама начальнииндӑн сызмамыш хич бир лаф. Етиштиинӑн касабайа, биркач маалӑ, Ламбу бӑкер елиндӑн баш пармааны саа тарафа – бу аннашылармыш, ани шофер лӑӑзым сапсын саа тарафа. Лӑӑзым олмуш сол тарафа сапмаа – гостерер пармааннан сол тарафа хем демиш бу сыра. „Сапасын сол тарафына”. Букадар лаф етмиш о бир гүндӑ...

Гелер вакыт ерӑ инмӑӑ евиндӑ Ламбуйа. Инӑркана машинадан, о сымарламыш шоферинӑ:

– Сакын лаф арамыздан чыкмасын...

ДҮҮНЖҮ

Беним достумун досту, Алекси, нижā бмӯр-дүннедā калмыш, гидер карысыннан дүүнā. Дүүн олмуш кышын жумааертеси гүнү бир йакын адамында. Саде куш сүдү йокмуш о софраларын үстүндā! Чалгыжылар авалары блā кырармышлар, ани хер бир да екчизлерин чекиләрмишлār ойнамаа. Фыкражылар да ааз капамаа бүтүн гежā билмāзмишлār. Саде не оннар актармазмышлар, кесилинжā гүлдүрүп йаныбашында оланнары!..

Ички геерисини кесмāā билмемиш. – нижā илкйазда, ачан каар ерийер, ташэр дерелār, блā долу филжаннар елдāн елā гечārмишлār. Олмуш сыра жбмертли, болдан бол. Хепси дүүнжүлār хош калмышлар.

Гелер вакыт даалышмаа, евā гитмāā. Таа айдыннанмамыш, нижā деерлар, алажа каранникмыш. Йолда, йамачтан иниркāн, Алекси дүшер ерā биркач сыра – таазā каарда кайармыш, сансын сабуннуймуш. Зар-зоор етишерлār евā карысыннан. Чекерлār бир дерин үйкү ертеси гүнү.

Ики гүндāн сора Алекси булушэр о адамнан, ангысы блā гōзāл дүүн йапмыш. Лафедерлār бираз. О есап алэр, ани Алекси кам бет кефтā булунэр да сорэр она:

– Недāн, ба амужа, блā булутлу дүрэрсын бүүн?

– Е-е-е-е-е, – узадэр жувабы Алекси, – не букадар усулсуз шарабын да вар, ага! – Сан билсан кач сыра бени о жинкти ерā етишинжā евā. Макар ки каар да кабаатлуйды, ама таа чок кабааты бāн атэрым она: саде онун бетеринā беним каба етлерим чүрүк олдулар...

ШАКАСЫЗ...

Койэрлар Кедийи начальник олсун каймакларын үстүнā блā, нижā йоктур дүннедā. Гиришер о ишлеемāā, кендисини гōстермāā. Илкин-дāн ийер-патлээр (чорбажыларына да йолландырэр) – кимсей ону не гōрер, не да бир лаф онун ичин ишидер, ани о тблā-бблā...

Гечер-гечмāз вакыт бираз – каймаан йарысы складтан етишмāз! Кеди калэр Кеди: хызлы-хызлы чыкэр начальниклеринā. Булэрлар йукардан, ани бу иш дийл пек есапча да карарлээрлар Кедийи ашалаатмаа – ко сүт салверсин о складлардан. Гиришер Кеди сүт та колвермāā. Колверер бир гүн, колверер бир афта, бир ай – гиттикчā

сүт башлээр бозулмаа, таа чок суйа бенземää. Сүдү ким ичармиш – аннайармыш, ани ону ким-сә дүбүдүз бозурмуш. Аннамышлар буну начальниклери да. Нәпмаа? Кеди долаштырэр ишлери! – бу фикира гирерләр оннар, макарки Кеди оннары пак сүтсүз бракмазмыш...

Начальниклери гирерләр фикира коймаа Кедийи ишлесин, нередä сувраткайы даадэрлар – ко акыллансын! Кайыл олэр Кеди орда да ишлемää (демиштир: вар колайы нур да кайнатмаа!). Ишлеер Кеди дийл пек чок вакыт, ачан фермалардан башлээрлар аалашмаа, ани сувратка пек бет: сансын дередән ону алармышлар! Етишер бу лафлар Кединин начальниклеринä. Дүшүнерләр, не йапмаа бу Кедийä? Йоккана хич бир файдасы, шиндән бизä салт корлук гетирер үзүмүзä!..

Дүшүнерләр, дүшүнерләр да демишләр, ани Кедийи орадан да ләазым фырлатмаа, ама илкиндән ко сорсуннар, не дейежек Кеди кенди бу карар ичин. Чаарэрлар Кедийи да сөлеерләр, ани о долаштырды ишлери херердä, онуштан ону ләазым иштән чыкармаа...

Кеди чок дүшүнмеер да чабук трибунаыа тырманэр да сөз түтэр:

– Ким бени койду? Ангыныз бени беследи? Насыл утанмээрсыныс?! Жендем олун башымдан!...

– Ону дийл ләазым дүртмää! – баармыш ен бүүк начальник...

ИКИ КИШИ

Булүшэрлар ики киши. Бириси бойдан алчакмыш, ама фикирлиймиш. Икинжиси – хем баталмыш, хем тойанмыш, ама йымышак фикирлиймиш.

Чекедерләр лафетмää. Нижä деерләр, лаф лафы ачармыш. Алчак бойлусу тез аннээр, ани лафа дурэр имшак фикирлийнән, зерä о чок лафларын мааналарыны да хич аннамазмыш. Хеп сорармыш: бу лаф нейä гелер, обүүр лаф нейä гелер?

Бир керä кескин фикирли маасуз демиш йымышак фикирлийä, ани о дангалак. Бирдä о сорувермиш:

– Наши о дангалак?

– Е-е-е-е, – билсән сән ким о дангалак, – еникуну узатмыш сесини кескин фикирли.

– Йа сөлесәнä, сөлесәнä, – йалварармыш йымышак фикирли, сансын ушакмыш.

Гөрер алчак бойлу, ани елин колайыннан куртуламайажэк йымышак фикирлидән, да жуваплээр, ани „дангалак“ – бу дерин фикирли киши.

Батал бойлу бүүкер кафасыны, дүүшүнер аазыжык да баарэр:
– Бән ми дангалак, йа гóрсан сан бизим батүү хем каку не данга –
лак!...

„ДИЙЛ О!..“

Олэр бир иш. Олмаймыш – аннатмайажыйдылар. Гидер күүлүнүн бириси панайыра. Битирер ишлерини орада. Севинмеликтан чекер биркач филжан шарап.

Евã гелиркãнã нечин-са алатлармыш. Бейгирлерини артык чылк су, көпүк ичиндã бракмыш.

Вармыш онун бир кывыржык деридãн калпаа, ангысы үүсекмиш нижã пату кафасы. О пек севãрмиш калпааны. Ташармыш ону бүкүлү бнүнã дору. Ама евã гелиркãн, ачан о бозук гиби хайдармыш бейгирлерини, хич кенди да дуймээр, нижã калпаа, сансын казалмыш учмуш-гитмиш кафасындан. Кенди ислãã аннайынжа не олду, бейгирлерини дургудунжа герãã гиби вакыт гечмиш, кендиси да тер-су ичиндã калмыш.

Дургуттуйнан атеш гиби кызгын бейгирлерини, чевирер талигасыны да-хай геери: калпаа лããзым булмаа! Булушэр йолда бир адамнан. О үүсек калпакланмыш, ангысыны булмуш йолда шинди тез. Гийер ону, кенди оланыны сыбыдэр кошун ичинã. Чекер калпаа кафасына блã, нижã севãрмиш ташымаа кенди оланыны – бүкүп бираз саа тарафа.

Ачан булушэр бу йолжулар, ичкили олан кахырлы сормуш:

– Сãн булмадын мы бир калпак?

Обүү йолжу демиш:

– Тã бу дийл ми? – гостерер башындакы калпаа.

Кефли олан бакэр-бакэр, бурэр биркач сыра дудааны да деер:

– Дийл о! Беним олан илери доору бүкүлүүдүү...

ИШЧИ ХЕМ ХАЙЛАЗ

Күйүн бир маалесиндã йашаардылар ики киши – бири сертти, пек ишчийди, обүүрүса – хайлазын хайлазыйды. Макарки о урдум-дуймазларынданды, ама дийл прост үрөкли, йокту киннии.

Серт олан гежедãн гежейа ишлããрди хем сóленнãрди, ани ичерде-

килери онун хайлак дурмасыннар. Хайлаз олан са севарди вақыдын-
да исин екмеени хем динненсин – гөлгенин аардына хеп гезарди.

Ама олду ола, ани ишчи олан хасталанды да дүштү застанейя-
больницайа таман йаз заманында, ишлерин койусунда. Гераяа гиби
орада булунду, ама хеп офларды, ани ишлери геери калэрлар. Гелди
ону долашмаа хайлаз олан да, чекетти о силмаа терини үзүндан,
енсесиндан.

Таа ачтыйнан аазыны лаф етмаа, серт олан башлады хем офла-
маа, хем да аалашмаа, ани ишлери геери калэрлар. Хайлаз олан са
бакэр она узун-узун да бола ону усуллаттырэр:

– Сан ишлерини таа йапажан, ама бан наши йапажам кенди олан-
нарымнан?...

Серт олан генэ серт-серт жувапламыш:

– Йапажан! Незаман йапажан, ачан алышамээрэм?

Хайлаз олан биткида бола демиш:

– Сан хасталындан алышажан незаман-са, ама бан незаман
хайлазлыымдан куртулажам?..

“““ УУНМАК

Хайланчылык вақытларда лафлар узанэрлар нижа сакыз: бири бир
солеер, обуру еклеер – да хич аннамээрсын, нижа вақыт гечер...

Бир керэ топлашэрлар кардашыклар бир филжан шараба. Да,
несой билинер, кызышэрлар лафетмаа: ангысы аннадармыш – нижа
тутмуш тавшаны, ангысы – нижа балыкчылыы бежерармиш, бири са –
нижа она етармиш кар бир да факт, ани о курсун бир сөз ики суткайа
сырадан.

Лаф лафтан кардашыклар корашланармышлар, шакалашармыш-
лар, да шенник копушармыш йаврушка гиби, сансын куртун кабарар-
мыш кыш заманында, – хеп бола зееделенармиш оннарын уунмекле-
ри, ангыларыны сеслаармишлар кар ачык аазлан...

Биткида кардашык, ачан аннамышлар, ани уунмекларан бири-
бирини енсийамайжеклар, ел вермишлар, ани оннар бир да тавшан
хем балык тутмамышлар, не да суткайлан сөз тутмушлар, ама ола
бир шенникли гежа олмуш, ани вармыш нижа пармакларыны да йалаа-
сын...

– Жумбуш-шака саалыктыр, – айырылмакта демиш кардашык-
ларын бириси.

– Оладир, оладир, – кайылы жувапламышлар буурлери...

ТУЗЛУ ЖУВАП

Шиндики вакытта, чүнкүн йок колайы патретсиз йашамаа: лӳӳзым калсын хатыр-память! Дийл нижӳ евелки инсаннарын ӧмүрүдӳн хич бир да патретчик калмазмыш. Ӑлӳ вакытмыш, хем дийл пек та чок-танкы...

Бир евин ичиндӳн кишилӳр карарлӳэрлар патредӳ чыксыннар. Ама хепси олсун барабар. Ев ичиндӳ вармыш ени гелин да, ангысы олмуш артык биркач ай нижӳ кайнна-кайнатада йашаармышлар кожасыннан.

Гелер сыра каблетмӳӳ патретлери, ангыларыны гитмиш алмаа гүвӳ олажаа. Етиштийнӳн евӳ, ону сармышлар хепси ев ичиндӳн, сансын куваннар бейи сарыр. Хепси севинер, ани гӳзӳл хатыр калажӳк чок йыллара. Саде нечин-сӳ гелин сусарак бираз кахырлы гезӳрмиш бактыктан сора патретлерӳ. О дайанамӳэр да сорӳр кайннасына:

– Бана калса, мамо, бӳн бет гӳрүнерим патретлердӳ?

Кайннасы бӳкер кафасыны да жуваплӳэр:

– Олсан сӳн салт патретлердӳ бӳлӳ...

ИКИ ЕШЕК (Шака)

Бӳӳн да бужак кӳйлериндӳ (хем дийл саде кӳйлердӳ, ама касабаларда да) булунӳр ешек. Ихтӳр инсаннар аннадӳрлар, ани евелки вакытларда оннар таа да чокмушлар Бужаан кырларында. Ешек сабурулу малдыр. Чабук булӳр кендинӳ имӳӳ, кӳр генгери да ийер. Сеслеер саабисини, ама инатлыгы чыктынан – корун: бошуна демеерлӳр ешек...

Ики ешек йашаармышлар Комрадын топраанда. Йашаармышлар, кырда булушурмушлар, гүнештӳ гевшенӳрмишлӳр, лобут ийӳрмишлӳр хем узун-узун анырармышлар – чак кырын байырларында ӧтүнжесинӳ.

Гелер вакыт да оннар айырылӳр: бирисини алӳрлар цирка. Боз олан гидер ираа, бӳӳк касабайа. Пек фасыл гелӳрмиш она: дурармыш сапада, сансын бир капанжы. Да чок аклына гетирӳрмиш орасыны, нередӳ о дууду-бӳӳдӳ. Карасы са хеп чийнӳрмиш Бужаан ерлерини, пек сеслӳрмиш саабисини – атешӳ да десӳ, басармыш...

Биркач вакыттан сора олӳр ӳлӳ, ани бу ешеклӳр генӳ булушмушлар (ачан гелмиш Комрата цирк) да бири-биринӳ сорӳрлар, ким нижа йашамыш бу вакытларда.

Кара олан демиш:

– Сән, кардаш, исләә билерсин бизим бурадакы йашамайы. Йа аннат, несой йашадын сән бүүк касабада, циркта, нейлән о айырылэр?

Чок дүшүнмедәән, боз олан кесен-кес жуваплээр:

– Билермисин нейлән? – саде башка түрлү лобутлан: о таа сых олэр хем бираз таа үүсек „культурасы“...

Сармашэр ешеклар да биркач узун анырмак чекерлар, сансын салют йапмышлар ана Бужак топраана...

АЛАТ ЛАФЫ

Бизим комшу Темиз Симон, бир кыт лафлы адам, карарлээр паза-ра варсын достуна комшу күйдән, зера вакидынын бириндә о чок зоор чекмиш достуннан аскер службасында. Дарсымыш. Гирдийнән ичери о деер:

– Ләнка, йаарына варажыйз Баурчуйә, аскер достума Йылдыза. Дарсыдым.

– Исләә, – жувапламыш карысы, – хич лаф та йок. – Елбетки, дарсымак бет иштир, вар колайы, нижә инсан деер, жанын чыксын...

Пазар гүнү, таа сабаалендән, Симон чекедер хазырлык гөрмәә йола: койэр талиганын кошуна бираз ем бейгирлерә дейни, йаалээр дингиллери нижә душер, сиденийенин үстүнә койэр бир йастык, кошэр бейгирлери, ангыларыны кашымыш-пакламыш бүтүн үреклән, да шен-шен гирер ичери, севионерәк деер карысына:

– Паалы гбзүм, хепси хазырдыр, буйур да отур сиденийә!

Чыкэр Ләнка ичердән, сансын ени гелиндир: гиимни-тертипли таа йоктур нерейи! Йаннашэр кожасы да йанына. Пек гозәл дурумуш. Чыктынан сокаа, комшуйка Мани гбрдүйнән оннары бу гозәл халда, йаклашэр кожасына да деер она:

– Гбрермисин, бе? Тә ким хализдән йашээр бу дүннәдә!..

Кожасы чок дүшүнмеер да жуваплээр:

– Оннарын йашамасыны зоордур аннамаа: ба гүлүшерлар, ба атышэрлар...

Гыжгырэр Симон бейгирлеринә, да оннар копушэрлар блә качарак гитмәә, ани талиганын аардында тоз-думан калкынмыш. Лаф-лаф гидәрмишлар. Йолда Симон демиш карысына, ани хализдән ону жан сыклетитутту. Ама артык талига йаклаштырмыш кары-кожайы Баурчунун кенарына. Гирерлар күйүн ичинә.

– Түтэрсын мы акланда, ани үчүнжү чатырыкта лăазым олажэк сапалым? – сормуш Симон Лăнкасына бир шен сеслăн. Етишерлăр достуна. Йылдыз булунмуш евдă. Ачан гөрер Симону, качарак чыкэр сокаа. Оннар сармашмышлар. Чыкэр ичердăн Йылдызын карысы, ушаклары. Хепси севинирмишлăр, бири-биринă сорармышлар, нижă-дир саалык хем йашамак. Теклиф едерлăр ев саабилери мусаафирлери ичери. Йылдызын карысынын адымыш Калина. О хызлыдан биркач лаф сѳлеер хем да сорэр – беллиймиш, ани о нăны-са алатлэр. Бирдă о чыкы-верер ичердăн да гечер куфнейă, нăнда вармыш кенди кары ишлери: лăазыммыш баксын кырмаларыны фырындан. Ачан бакэр фырына – кырмалар таман пишмишлăр. Чекедер о хазырлык гѳрмаă масайы коймаа. Башламышлар она йардым етмăа ушаклары да... Ичердă са лаф битмăзмиш: достлар аклыларына гетирăрмишлăр гечмиш-олмуш ишлери. Йылдыз дайанамээр да, алып канайы елинă, – тоз маазайа варэр! Несойдур гѳрүш гагаузда шарапсыз?! Ама Калина да ишини ояа йапмамыш – онун масасы артык үклү дуруммуш, сансын чоктан курулуймуш!..

Теклиф едерлăр мусаафирлери масайа. Отурэрлар хепси. Ев саабиси икрамедер, да йаваш-йаваш йашта оланнар олмушлар таа лафчы. Белли бир иш, ани ев саабилери чалышырмышлар некадар таа гѳзăл чыксын-олсун конуш. Манжанын аардына, сыжажык, чекедер Калина даатмаа-вермăа кырма. Верер она, верер буна, ачан сыра гелер версин Симона, онун Лăнкасы нечин-сă демиш Калина, ани онун кожасы кырма имеер. Нечин о демиш блă, кимсей билмăзмиш. Симон кызармыш-бозармыш, тер-су ичиндă кăр калмыш: беллиймиш, ани она пек айып гелди карысынын битки лафлары, ама савашырмыш о гүчлүүнү үзă чыкармамаа. Ев саабилери аннамышлар, ки бу алат лафы Лăнканын бозэр сырайы. Олă да чыкмыш иш: софрада лафлар башламышлар суулмаа, шенник гиттикчă азалармыш.

Бир парча вакыттан сора калкэрлар софранан. Симон аз-бучук дургунуп демиш Йылдыза:

– Кардашлык, гелди вакыт айырылмаа, шүкүр гѳзăл софраныз хем лафларыныз ичин, ама йол бени беклеер, онуштан йолланажам ева.

Дүйүлүрмуш, ани Симонун жанында кедилăр тырмалээрлар, о артык гүчлүнү саклайамазмыш...

Еллешип, Симон хем Лăнка пинерлăр талигайа, ама йокмуш оннарын үзлериндă шенник. Йолланэрлар, ама бейгирлăр да сансын таа хайлаз чекăрмишлăр.

Чыкэрлар Баурчудан, ама бир да лаф бири-биринă кимсей сѳлăме-

миш. Ланка дуймуш, ани ишлар бозулдулар: вар кабааты, ама бил-мазмиш несой ону чозсун. Симон са таа чок ашаа бакармыш хем нашей-са хеп дусунурмуш кахырлы-кахырлы. Вакут гечармиш аар-аар. Ама о дурмаздыр еринда. Кары-кожа етишерлар артык йамажын тепесина, нередан лаазым олажек йылмаланмаа. Дургудэр талигайи Симон лафсыз.

– Бизим адам кырма имеер, бизим кары да талигайи пинмеер, – демиш о карысына да индирдер Ланкайи ера. – Та шинди акыллана-жан, еклеер бу лафлары да Симон, – да колверер бейгирлери ашаа доору йоллансыннар. Чок вакут гечмеер, етишер о копруйа, ангысы май куй кенарында булунурмуш. Дургудэр бейгирлерини. Напсын? Тутуштурэр тутунуну. Напмаа? Айыптыр куйа гирмаа карысыз! Не дейжек комшулар?! Утан башламыш ону имаа. О гена кызармыш-бозармыш.

– Йок, – демиш о кенди-кендина, – беклейежам Ланкайи, о шинди етишежектир.

Бирда пейдаланэр Ланка. Хем гелармиш, хем гозлерини силар-миш. Ачан етишер кожасынын йанына, аалайарак демиш:

– Гор нейа чыкты алат лафым!..

Пинерлар талигайи, гелерлар кендилерина, савашэрлар ген шени-ни уза чыкармаа. Ама Симон истемиш солесин карысына таа биркач лаф да деер:

– Бир кутмек арабайи актарармыш, бир бош та лаф, нижа гордун, сырайи бозармыш...

Етишерлар ева сааселем. Ама чок вакут тутмушлар аклында бу гезийи...

ПУСКУЛЛУ БААШЫШ

Бобалардан бириси, Вани, хеп вармыш ниети оолуна велосипед алмаа. Гуннар каймышлар, нижа булутлар лузгерли хавада. Оолу хеп анармыш бобасына велосипед ичин...

Гелер сыра бобасына Кишинева гитмаа, неред лаазыммыш олсун топлуйуш чифтчилик ичин. Авшамнен, икинжи гундан сора, Вани хем онун кафадары чыкэрлар касабайа гезинмаа-динненмаа. Гирерлар тукеннера. Вани горер орада велосипедлери. Чабук чаарэр йанына кафадарыны да деер она:

– Билерсин бишей, Панти, benim вар аданмышым алайым оолума Васи баашыш велосипед.

Панти жувапламыш – сормуш:

– Озаман не беклеерсин?

Ангы велосипеди беенер, ону да алэр елинá Вани да óлá сырайа конэр кассада. Ама велосипедлár харжаныпмышлар хызлы-хызлы. Гелинжá Ванийа сыра óдешмáа велосипед ичин, магазиндá велосипед артык калмамыш Алыжыларын бириси парайы одер, ама ачан бакы-нэр – йок велосипед магазиндá. Нáпсын о? Гóрер, ани сырада дуран-нардан бириси, таа óдешмедáан, тутэр елиндá велосипеди. Бу ериф демиш Ванийá:

– Бáн шиндáн óдедим кассада велосипед ичин, ама тá оннар артык битмишлár магазиндá. Сáн таа óдáмедин, вер бана бу велосипеди, ангысыны вакытсыз алмышын елинá.

Вани хем Панти жувапламышлар, ани бу велосипеди илкинкиси алэр баашыш йапмаа оолуна. Калкэр, нижá гечер, бир шаматажык, ама Вани елиндáн качырмээр велосипеди...

О артык тер-су ичиндá калмышты. Óдештийнáн кассада о кафадарыннан гелерлár хотелá, нередá гежелемешлár. Гирерлár хотелин хайадына. Гóрер оннары администратор. Бакмыш-бакмыш Ванийá да сертленмиш:

– Велосипедлáн гирмáа хотелá дúшмеер...

Вани са, нижá кúчúк ушак, севинáрмиш, ани алды баашыш оолуна. Администратор гидер еринá, Вани хем Панти са пинерлár лифтá. Оннар лáазыммыш чыксыннар бешинжи ката. Етишерлár бешинжи ката. Лифтáн чыкэр Панти, онуң аардына башлээр итирмáа велосипеди Вани. Ама, сансын кеди гечмиш оннарын óнóнó: капанэрлар капулары лифтин, хем дийл отáа-беери да – сансын китленмишлár! Дартэр Вани илери-геери – чекáмеер велосипедини. Пантинин да йардымы файда гетирмемиш. Чекедерлár аарамаа монтерлары. Оннары са колай булмаа пек зоордур! Инсаннар беклáармишлár лифти. Копушэр баарыш-чырыш, ама йок монтерлар. Нáпмаа? Гидер Панти да чаарэр биркач чожуу ичерлердáн йардым етсиннár бошандырмаа велосипеди. Булунэр óлá чожуклар, пеливаннар гиби, ангыларына чок тутмамыш капулары айыртмаа-ачмаа...

Гирерлár ичеринá Вани хем Панти, Койэр Вани велосипедини кóшейа, силер аннысындан терини, йыканэрлар, ичерлár бир гагауз алдамажыны да чекерлár бир дерин уйку. Ертеси сабаа Вани демиш кафадарына:

– Не пúскúллú чыкты беним бу баашышым!

Инерлár илк ката óдешмáа администраторда. Бакэр о узун-узон Ванийá да сорэр:

– Ким^а алдын бу велосипеди?

Вани жувалээр:

– Оолума Васий^а.

– Аллаа саалыны версин, – демиш администратор...

„НЕ САНА ЕР МИ ЙОК?..“

Жеер гиби кырмызы йанаклы бир адам Тоди хеп сокаан бойунда отурармыш кыврак йапылма хем бүүлу бойалы скамейкасында. Бу адам иш^а кендини урмазмыш, ама дили кескин лафлары сол^аармиш. Май калмазмыш кимсей геченнерд^{ан} онун аулун бойундан, ангыларына о докунмасын: ба маана булаж^{эк}, ба шака-жүмбүш атаж^{эк}.

Калын Тодур, ниж^а д^аармишлар она куйд^а, окадар сынашыкмыш хайлазлаа-уйкуйа, ани йан гелдийн^{ан} – кар аул бойунда булунуп сызармыш. Ама лафына сенин булаж^{эк} жувап о турл^у, ани дүшүн^а да гирмейж^{ек} бл^а лафлар.

Бир заман, үүленд^а, куйлүнүн бирси геч^{ар}миш Калын Тодинин аулун бойундан. Ачан бакэр – Тодур артык хырлаармыш. Геч^{ан} олан йаклашэр да сорэр Тодура: „Нечин үйүэрсин с^{ан} бл^а кызгын заманда?“ Йатан олан, сансын дилинин ужунда жувабы тутармыш, да деер: „Не сана ер ми йок, йат та диннен с^{ан} да!“..

САРМЫСАК САТЫЖЫСЫ

Еркенжи Танас гит-гид^а таа аз уйуарды: йашлары кам хайли олмуштулар – гагауз лафы – чаты гер^аа гиби сарылмышты. Ама тутарды кендини. Лафчыйды. Хем да ишчийди. Сев^{ар}ди шакайы. Атылмазды филжандан ишт^{ан} сора. Йарымны адамды, не дем^аа – бошуна топраа чийнем^азди: хер заман ону ишт^а г^{ор}ардик – ба евд^а казэр, нашей-са дүзэр, ба аалемд^а межижилик ед^{ар}ди.

Ама о сев^{ар}ди хеп панайырларда гезм^аа, май качырмазды оннары. Ол^а адамды о: куйд^а д^аардил^{ар}, ани о йол брутм^уш комрат панайырна – ба алаж^{эк}, ба сатаж^{эк} нашей-са орада. Бир гүзүн есапламыш сатсын сармысак, зер^а бүүк берекет кендинд^а йазын бүүтм^уш. Олчүнер о таа авшамдан: долдурэр май йарым чувал сармысак, койэр чувалы хайада. Севм^азди карысына чок-чок аннатмаа кенди ишлери-ни: чүнкү, карылар пек кахырсак хем д^а чок соруш койэрлар неред^а

лаа́зым хем нередá да дийл лаа́зым. Бу бетерá булурду о таа ий, ани карысы онун хер бир ишини билмесин.

Калкэр о таа каранниктан: болай качырмасын илк автобусу Комрата. Чыкаркан байыра(күйүн ортасына-центрусуна: Беш-Алмада о́ла гечер – ким ашаада йашээр, деер ки чыкэр байыра, ким байырда – деер ки чыкэр ашаа), о булушэр бир чифтчи оланнан, Петрикайлан, ангысы гелáрмиш нередáн-сá ева́. Насыл аклына гетирмемá: маана жынын кашыында гүбүр булунурмуш.

– Сáн нáны, ба картлама? – сору-вермиш Петрика.

– Не гóрмермисин сыртымда чувалы, панайыра йолландым, – жувап етмиш комшумуз.

– Ани гó-ó-брмеерим, – узатмыш лафыны Петрика, – о белли-и-и. – Ама не вар сенин о чувалында? – истеерим билмáа.

– Сармысак вар, сатмаа варэрым, – сертли демиш комшумуз.

– Нижá, нижá?? – кескиннетмиш сорушуну Петрика. А-ха-хаа – сана хеп ааз гелер, – хомурданмыш биткидá...

Еркенжи Танас етишер автобуса, ангысында салт үч киши вармыш. Селáм верер. Отурдуйнан таа, чыкарэр калпааны да силер биркач сыра үзүнү. Ерлешер капуйа таа йакын: олсун некадар колай солумаа хем да етиштийнáн Комрата – таа йакын олсун чыкмаа автобустан. Хызлы-хызлы брүйүп, гирер о панайырын ичинá да ерлешер бир кóшедá, бртү алтында. Панайыр, нижа панайыр, – бири сатэр, бири алэр, кимси да саде бакынэр... Сатаркан малыны, она чок сыра йаклашармышлар биркач генч цыгарайлан аазларында. Хем гóтүрүр-мүшлáр кендилерини бет: незаман итириширмишлáр, незаман мындар лаф с́лаáрмиш. Еркенжи Танас дайанамамыш оннара да таказа етмиш, ки бираз сакынсыннар. Ама генчлáр пек үркмемишлáр.

Танасын сармысаклары үүленáдán харжанмышлар. Гелер сыра ева́ хазырланмаа. Ачан етишер о автобус станциясына, есап алэр, ани хеп о генч чо́жуклар йайманнармышлар станциянын бнүндá. Бирда геливерер автобус бизим күйá дейни. Инсан – ху онун капуларына, чиркин итиришип. Генч чо́жуклар тез бракылмышлар йайманниктан да осаат конмушлар о капуйа, нередáн Еркенжи Танас савашырмыш гирсин автобуса. Сыкышмалык таа да зеделенмиш. Баарышы, буну йапармышлар генч чо́жуклар, хазыролунжулар. Зар-зор Танас сыынэр автобуса, калып тер-су ичинда. Булэр бир ержáз кендинá отурмаа дейни. Чекедер солукланмаа.

– Сансын бир үк инди сыртымдан пининжá – демиш Еркенжи Танас йаныбашындакы пассажира.

– О́ла, о́ла, Танас батү, – бу бир бүүк есапсызлык, – еклемиш пас-

сажир. – Ама нечин-са биртүрлү сынашамээрыз сырайжа йашамаа...

Гелер сыра билет алмаа. Еркижи Танас саледер жобуна пара чыкарсын, ама карбоналары орада буламамыш. О тутушэр. Йоклээр биркач сыра жоплерини – йок! Паралары сансын ера гирмишлар! Инанмазмыш. кенди еллерини. Калкэр. Башлээр туйламаа. Ама бошунаймыш...

– Саде о хайырсызлар йаптылар, – лаф етмиш о биркач генч оланнар ичин, ангылары ону сыкыштырмышлар автобус ичина.

– Гит та бул оннары шинди, – демиш о кенди-кендина. – Дийл бүүк пара, ама... Йазык оннарын үзлерина.

Ерлешер Еркижи Танас кенди ерина. Алэр бдунч пара сенселе-синдан, ангысы булушмуш автобуста... Геларкан ева Танас башлээр дүүнмаа, несой гирежек о аулуна, не-дейжек о карысына хем ушакларына?

Етиштийна ева, о чаэрэр бүүк оолуну да деер:

– Та етиштим, ама диндим. Долашык чыкты панайырым, оолум.

– Харжанды мы сармысаклар? – сормуш оолу.

– Харжанмаа харжандылар, ама вар амасы, – аар жувапламыш

Еркижи Танас.

– Нейа гелер бу лафлар, ба боба? – таа бир кера сормуш оолу.

– Эх, жаным, док бирар филжан шарап, сүүндүрийим ичимдан атешими, – демиш Еркижи Танас. – Ама аазыны китла...

„БИЛЕРИМ!...“

Ерифин бири, тойан олан, хепбир севармиш инсан арасында де-маа:

– Билерим!

– Е, не билерсин? – сорурмушлар лафчылар она, шаш-беш кала.

– Билерим, ани вакидында лаазым калкмаа, ама уйандырамэ-эрым кендими. Билерим, ани прост дошедийнан, прост та динненежам, ама ачан дошеклар кендилери ерлешмеерлар ишлаа. Билерим, ани ишлamedaан йоктур сыжак папу, ама кендими иша урамээрим...

Онун лафчылары сеслемишлар, артык аман етмишлар да кесен-кес сормушлар тойана: „Нечин бола сенда олэр?“

– Билерим! – сиври жувапламыш тойан, – ама ачан бендан таа бүүктур беним хайлазлыым...

КОНУКЛАМАК

Гелмиш Ени йыл. Шүүкүр, булунэр не имää хем да ичмää хер бир ичердä. Сыра олэр гозал кутламаклан, түркү чалмаклан. Инсаннар шен гезер, жумбуш сөлеер, шакайы север.

Ики дост ишлääрмишлär бирердä. Шакажыймышлар икиси да. Кости олан таа вакытлан гитмиш ишä Ени йылын икинжи гүнү. Бир парча вакыттан сора иштä пейдаланмыш онун досту Мити. Таа булуштуйнан Кости демиш: „Олса шинди конуклаасын, паалы достум, бени, санэрым енидän дуажам“. Чок дүшүнмедään, Мити жуваплээр: „Олажэк!“ О чабук пинер машинасына да үчэр Костинин евинä. Гирдийнän аулун ичинä, Мити булушэр Костинин мамусуннан да деер: „Паши булү, Кости деди, ани чабужак верäсин имää-ичмää, кими-салаääзыммыш конукламаа“. Хич дүшүнмедään, йашлы кары гирер ичери да долдурэр – ааз да калмаз Ени йылдан сора! – бир бүүк чанак манжа хем локма, верер колач, верер туз хем бычак, ички да бүлэр.

Гиришер достлар конушмаа. Ислаä кызышмышлар лафа. Ама Кости бакармыш чанаа – дудааны бурармыш, бакармыш бычаа – дуданы бурармыш. О дайанамээр да деер Митийä: „Не бензеер оннар бизим оланнара“. „Олур олсун, олур олсун“, – жуваплээр Мити. Конуш таа да пек кызышмыш. Кости генä демиш: „Бензеерлär бизим оланнара...“

– Раз бензеерлär сизин оланнара, ал да готүр оннары еvä, – демиш Мити достуна, – ама мамуна оннары бүүн гостермä...

ИКИ ТАУК ХЕМ ОН ДА ХОРОЗ

Күйүн кенарында, бир кыстаф евдä, гечирмиш бмүүрүнү бир кары, ангысына дääрмишлär Митрана каку. Йокмуш онун ким-не гозелли, ама севмääмиш мизлемää. Олä сынаштырмыш о кендини, зерä йокмуш киминнän лафетсин евжеезиндä: дорт дувар арасында йашамасы акармыш. О май дурмазмыш хайлак – незаман казармыш, незаман киречлääрмиш, незаман да куш бакармыш. Макарки күүк бойлүймуш, ама пишкин инсанмыш. Уреендä о ташаармыш түрлү шакалары, ангыларыны усталы аннадармыш, сөледийнän бир-бишей – байылармышын гүлмää. Онун шакажылыны билärди комушулар, кяр калан күйлүлär да. Булуштуйнан бир-кимсей Митрана какуйлан, севärди ишитсин ондан бир шенник, шака.

Пек севәрди Митрана каку куш буутмәә: олсунмуш она таазә лок-
мажыклан мусаафирлерини конукламаа. Ама нечин-са севәрмиш чок
хороз бракмаа, таук са ааз: ики таук хем он да хороз. Бу иш белли
оларды хепсинә, ким гирәрди онун аулуна. Бир сыра мусаафирлерин
бириси, шакажылардан, сормуш Митрана какуйа, нечин букадар чок
хороз о тутэр. Бу соруш сансын дүртмүш онун дилиндән жувабы,
ангысыны о сынашмыш сөлемәә:

– Етер некадар бән карылыымнан йалныз йашадым, кожа үзү гөр-
медим, ко баарим таукларым буну билмесиннәр...

Сдано в набор 8.09.95 г. Подписано в печать 15.01.1996 г. Формат 60x84 1/16.
Объем 5,5 п. л. Бумага газетная. Тираж 3000 экз. Отпечатано в ГИПП „ТИПАР”
г. Тирасполь.

Мина Васильевич Кёся-известный гагаузский автор. В его произведениях широко представлены стихи, посвященные своей чудесной Буджакской степи, человеку труда, дружбе, верности и любви.

Многие его стихотворения переведены на русский, молдавский, турецкий, азербайджанский, татарский, украинский и другие языки.

Он родился в селе Беш-Алма Комратского района /долая/ Гагаузии /Гагауз Ери/, ставшей автономно-территориальным образованием в составе Республики Молдова.

Окончил Кагульское педучилище, затем Кишиневский университет. Его трудовая деятельность прошла в родном селе: был колхозником, работал учителем, заучем, парторгом колхоза, директором школы, руководил историко-этнографическим музеем. В настоящее время работает в аппарате Исполкома Гагаузии, ведая ее культурой.